T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA KURULAN SANAYİ VE MAADİN BANKASI

Gülendam CENGİZ
14921022

Danışman
Doç. Dr. Mehmet Halis ÖZER

Diyarbakır 2019

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA KURULAN SANAYİ VE MAADİN BANKASI

Gülendam CENGİZ
14921022

Danışman
Doç. Dr. Mehmet Halis ÖZER

Diyarbakır 2019

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Kurulan Sanayi Ve Maadin Bankası" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

..../07/2019

Gülendam CENGİZ

KABUL VE ONAY

Gülendam CENGİZ tarafından yapılan "**CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA KURULAN SANAYİ VE MAADİN BANKASI**" konulu bu çalışma jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin

Unvanı	Adı Soyadı
Başkan:	(Danışman) Doç. Dr. Mehmet Halis ÖZER
Üye:	Doç. Dr. Mehmet KAYA
Üye:	Dr. Öğr. Üyesi Murat CİHANGİR

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 04/07/2019

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../07/2019

Prof. Dr. Nazım HASIRCI

ENSTİTÜ MÜDÜR

(MÜHÜR)

ÖN SÖZ

Bankacılık ekonominin yapı taşı olan bir sektördür. Ekonomik büyüme ile eşdeğer olan sanayileşme de bankacılıkla kalkınacaktır. Bankanın, farklı sektörlere ülkenin kısıtlı olan kaynaklarını aktararak ekonominin hızla büyümesini kuruluş yıllarında yeni kurulan bankalar sayesinde gerçekleştirmiştir.

"Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan Sanayi ve Maadin Bankası" konu başlıklı çalışmama tez yazım sürecinde bana zamanını ve yardımını esirgemeyen, çalışmama destek veren hocam Doç. Dr. Halis ÖZER'e teşekkür ederim.

Eğitim-öğretim hayatım boyunca ve tez çalışmam sürecinde manevi destek olan aileme teşekkürlerimi borç bilirim.

Gülendam CENGİZ

Diyarbakır 2019

ÖZET

Cumhuriyetin yapılanma döneminde batılı ülkeler sanayide gelişirken, ülkemiz sanayileşememişti. Güçlü ekonomi yaratmak için farklı iktisat politikaları uygulanmıştır. Ülke ekonomisinin gelişmesi, sanayileşme bankacılıkta gelişmeye bağlıydı. Bankacılık geliştikçe ekonomi güçlenecektir. Sanayi öncelikli sektör seçilerek Sanayi ve Maadin Bankası kuruldu. Banka ile özel sektörün gelişmesi amaçlanarak zengin özel kesim yaratılmaya çalışıldı. Sanayi ve Maadin Bankası kurularak ekonominin gelişmesi sağlanmış olup banka bankacılık sektöründe kısmen başarı elde etmiştir.

Anahtar Sözcükler

Banka, Bankacılık, Finans, Sanayi, Planlı Devletçilik

ABSTRACT

While the Western countries were developing in the industry during the constitution of the Republic, our country did not industrialize. Different economic policies have been applied to create a strong economy. The development of the country's economy, industrialization was dependent on development in banking. As banking evolves, the economy will grow stronger. Industry and Maadin Bank were founded by selecting the industry priority. The Bank aimed to develop a private sector with the aim of creating a rich private sector. Industry and Maadin Bank have been established and the economy has been improved and the bank has achieved partial success in the banking sector.

Keywords

Banking, Banking, Finance, Industry, Planned Statism

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖN SÖZ ..... **I**

ÖZET ..... **II**

ABSTRACT ..... **III**

İÇİNDEKİLER ..... **IV**

TABLO LİSTESİ ..... **VI**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **VII**

KISALTMALAR ..... **VIII**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIĞA GENEL BAKIŞ

1.1. ANLAM BAKIMINDAN İNCELENMESİ 4

1.2. ORTAYA ÇIKIŞI BAKIMINDAN İNCELENMESİ 7

1.3. TÜRLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ 25

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYETİN İLANI ÖNCESİ VE SONRASINDA BANKACILIK

2.1. CUMHURİYET'İN İLANINDAN ÖNCE BANKACILIK 27

2.1.1. Osmanlı Dönemi 27

2.1.2. Milli Mücadele Dönemi 30

2.2. CUMHURİYET'İN İLANINDAN SONRA BANKACILIK 31

2.2.1. 1923-1933 Yılları Arasında Uygulanan Politikalar ve Kurulan Bankalar 31

2.2.2. 1933-1945 Devlet Bankalarının Kuruluşu 38

2.2.3 Dönemin Genel Özellikleri 41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SANAYİ VE MAADİN BANKASI HAKKINDA

3.1.1. Kuruluşu ve Özellikleri 43

3.1.2. Sermayesi 45

3.1.3. Faaliyetleri 47

3.1.4. Tasfiyesi 57

3.1.5. Bankanın Tasfiyesi Sonrası Kurulan Kurumlar ve Özellikleri 58

SONUÇ 62

KAYNAKÇA 65

TABLO LİSTESİ

		Sayfa No.
Tablo 1	Bankaların Yaptığı Diğer İşlem Türleri	6
Tablo 2	Bankacılığın Gelişimi	9
Tablo 3	Türkiye'de Yaşanan Ekonomik Krizler ve Bu Krizlerin Anatomisi	13
Tablo 4	Fona Devredilen Bankalar	15
Tablo 5	Kriz Yaşamış Ülkelerde Bankacılık Yapılandırma Maliyetleri	16
Tablo 6	1980-2002 Yılları Arasında Banka Sayısı	17
Tablo 7	Bazı AB Ülkelerinde ve Türkiye'de Bankacılık Sistemine Ait Temel Göstergeler	18
Tablo 8	AB-Türkiye Kıyaslamasında Banka-Şube ve Personel Sayısı	19
Tablo 9	AB ve Diğer Avrupa Ülkeleri Seçilmiş Bankacılık Göstergeleri	22
Tablo 10	Osmanlı Döneminde Bankacılık	29
Tablo 11	Türkiyede Kapanan Bankalar ve Kapanma Nedenleri	40
Tablo 12	Bankanın Faaliyet Gösterdiği Yıllardaki İthalatını Gösteren Tahıl ve Bakliyat Miktarları	54
Tablo 13	Bankanın Şeker, Çimento ve Yünlü Dokuma İthalatı	55
Tablo 14	Bankanın Dış Ticareti	55
Tablo 15	Cumhuriyetin İlk On Yılında Genel Bütçenin Durumu Kesin Hesap Sonuçları	56
Tablo 16	1920-1930 Yıllarında Kurulan Yabancı Kökenli Anonim Şirketler	57

ŞEKİL LİSTESİ

		Sayfa No.
Şekil 1.	Finansal Sistemin İşleyişi	5
Şekil 2.	Özkaynak Karlılığı	10
Şekil 3.	TMSF Tarihçesi	11
Şekil 4.	BDDK'nın Özkaynak ve Aktif Kârlılık Verileri	12
Şekil 5.	Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı	19
Şekil 6.	Sermaye Yeterliliği Oranının Gelişimi	20
Şekil 7.	Bankanın Maruz Kaldığı Riskler	23
Şekil 8.	Bankacılık Büyüme Tahminleri	24
Şekil 9.	Cumhuriyetin İlanından Önce Bankacılığın Gelişimi	27

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
A,Ş.	Anonim Şirketi
BDDK	Bankacılık Devlet Denetleme Kurumu
BIS	Uluslararası Ödemeler Bankası
C	Cilt
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HM	Hazine Müsteşarlığı
IMF	Uluslararası Para Fonu
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
M.Ö.	Millattan Önce
Ş.T.İ.	Şirket
TKKB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Cumhuriyetin yapılanma yıllarında devlet, bankacılık sektörünü desteklemeye çalışmıştır ve özellikle gelişmesini istedikleri sektörlere yardımcı olmak, finans kaynağı oluşturmak için bankalar kurmuştur. Cumhuriyet döneminde kamu aracılığı ile bankalar kurulurken günümüzde ise özel bankalar daha yaygındır.

Ekonominin temeli olan bankalar diğer sektörleri etkilemekte ve ekonomide bir devre konumundadır. Bu devrenin başlangıç temelleri Atatürk tarafından İzmir iktisat Kongresinde ele alınmış ve kongre, Cumhuriyet Döneminde atılan en önemli hamlelerden biridir. Öncelikle devlet aracılığıyla bankalar açılmış ve böylelikle sektörler arası devre görevini Türkiye'nin ilk kalkınma bankasının açılmasının fayda göstereceğine inanılmıştır. Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Kuruluş yıllarında kurulan bu banka işletme bankacığının miladı olarak kabul edilebilir.

Cumhuriyetin yapılanma yıllarında kurulan iki önemli bankada mevcuttur. İlk özel sermayeli bankası İş Bankası (1924),ve ülkemizin ve halen faaliyete olan Merkez Bankası (1930) tarihinde kurulmuştur.

1925-1933 dönemi kapsayan yıllarda irili ufaklı birçok şehirde tek şubeli bankalar kurulmuş. Sanayi ve Maadin Bankası ve irili ufaklı bankalar kısa sürede faaliyetlerini sonlandırmışlardır. İrili ufaklı bankalar girişimcilerin kısa vadeli ihtiyaçlarını karşılamışlardır.

İzmir İktisat Kongresi rehberliğinde Sanayi ve Maadin Bankası açılmış liberal politikalar uygulanmış. Sanayi Kalkınma Planı ve devletçilik uygulamalarıyla da Sümerbank açılmıştır.

Bankalar üstlendikleri fonksiyonlara bağlı olarak ekonomide son derece önemli işlevlere sahiptir. Kredi, sermaye birikimini artıran bir faktördür. Girişimciler, yeni yatırımlar için kendi öz kaynakları yetmediğinde yabancı kaynağa başvurmaktadırlar. Ellerinde fon fazlası olan birimlerin, fon açığı olan birimlere

fonları aktarmasına aracılık edip ekonomideki tasarruf hacmini arttırdıkları da sıkça rastlanan bir durumdur. Böylece tasarruf sahibi kazanırken, ekonomide yeni iş alanlarının açılmasını da mümkün kılar.

Bankacılık incelenirken türlere ayrılması ve tanımlanması önem taşımaktadır. Burada genel olarak bankacılık;

- Faaliyet konularına göre bankalar:
  - ✓ Tek amaçlı yani Uzman Bankalar,
  - ✓ Çok amaçlı yani Perakendeci Bankalar,
- Mülkiyet yapılarına göre bankalar:
  - ✓ Kamu bankaları,
  - ✓ Yabancı bankalar,
  - ✓ Özel bankalar,
  - ✓ Karma bankalar,
  - ✓ Holding bankacılığı,
- Örgütlenme alanlarına göre bankalar:
  - ✓ Bölgesel bankalar,
  - ✓ Ulusal bankalar,
  - ✓ Yerel bankalar,
  - ✓ Kıyı bankaları yani Offshore,
  - ✓ Uluslararası bankalar,
- Ekonomik yapılarına göre bankalar:
  - ✓ Mevduat bankaları yani ticari bankalar,
  - ✓ Merkez Bankaları,

- ✓ Kalkınma bankaları,
- ✓ Yatırım bankaları,
- ✓ Katılım bankaları olarak sınıflandırılmaktadır.

Bankacılık sektöründe önem taşıyan bir diğer konu da sahip olunan yetersizlikler olmaktadır. Bu yetersizliklerden bazıları;

- Öz kaynaklardaki yetersizlikler,
- Bankacılık yapısının küçük ölçekli olmasından kaynak bulan yetersizlik ölçütleri,
- Aktif yapısındaki zayıflıkların söz konusu olması,
- Sektör içerisinde kamu bankalarının fazlaca yer alması,
- Piyasa riskleri konusunda aşırı derecede hassas olunması,
- Yetersiz iç denetim, risk yönetimi ve kurumsal manadaki yönetimin varlığı olmaktadır.

Konumuzun amacı incelendiğinde ise bankacılık ve bankacılığın tarihsel süreç içerisindeki yerinin dışında Sanayi ve Maadin Bankası üzerinde ağırlıklı olarak durulmaktadır.

Sanayi ve Maadin Bankacılığının kuruluş aşaması, özellikleri, yaptığı icraatlar ve dönem içerisindeki gerekliliğine değinilmektedir. Ayrıca bankanın hangi şartlarda tasfiyeye gittiği de araştırılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

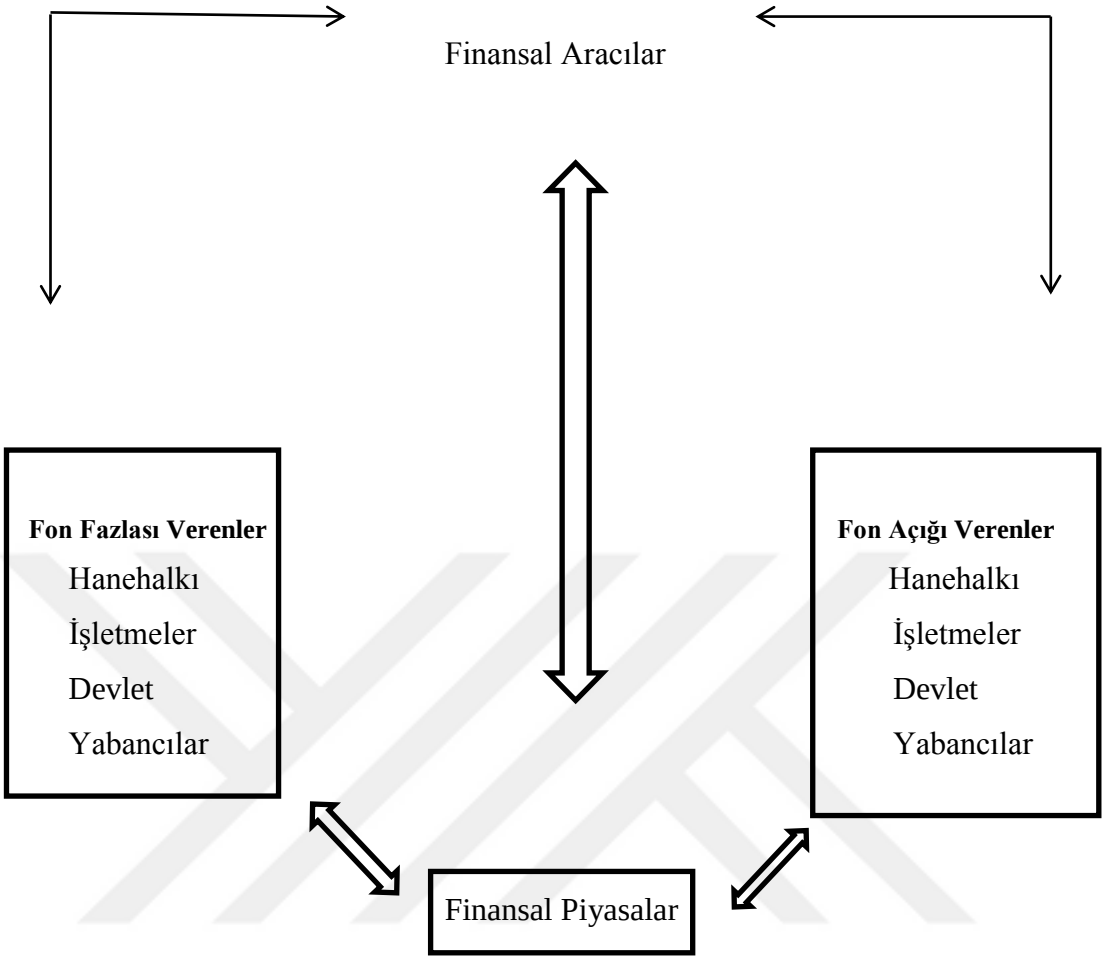
BANKACILIĞA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. ANLAM BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Günümüzde ekonomik, finansal ve ticari ilişkiler içinde önemli bir yer edinen bankacılık sektörü; sermaye, para, risk ve kredi konularını içeren ve bu işlemleri yapan, özel ve kamusal kişilerle, işletmelerin bu alandaki her türlü ihtiyaçlarını karşılama faaliyetlerini temel uğraş konusu olarak seçen ekonomik birimlerdir. (Eyüpgiller, 1988:17)

Bankaları tam olarak bir tanımla ifade etmek pek de mümkün değildir. Çünkü bankalar çok çeşitli konularla uğraşarak, bu konuların bir kısmı ile iştigal etmekte fakat banka kapsamına girmeyen diğer hizmet işletmelerinin de varlığı hala bankacılık sektöründe devam etmektedir. Örneğin bankalar ödünç para veren kuruluşlar olarak tanımlandığında; sigorta işletmelerini, hisse senedi, tahvil plasmanı ile uğraşan işletmeleri ve hatta sermayelerini borç para vererek farklı sektörlerin de işlemlerini gerçekleştirmektedir. (Aktepe, 2010:20)

Bankaları tasarruf açısından tanımlamak gerektiğinde ise, bu kez de özel tasarruf sendikalarının birer banka olması, halkın tasarrufunu kabul etmeyen Sınai Kalkınma Bankası, Sınai Yatırım Bankası, Merkez Bankası gibi kuruluşların da banka olmaması durumları yine net bir tanımı engellemektedir. Diğer taraftan bankalar, para arz eden kuruluşlar olarak tanımlandığında, merkez ve ticaret bankaları dışında kalan bankaların banka olarak kabul edilmemesi şeklinde tanımlanmalıdır. (Birdal, 2009:25)

Şekil 1: Finansal Sistemin İşleyişi (Coşkun, 2010:5)

Finansal sistem, asıl görevi olan kaynakların etkin dağımı ve fon transferine ek olarak risk dağıtımı ve risk yönetimini, bir varlığın bir ödeme aracına dönüşümünün hızlı ve kolay olmasını, finansal varlık getirileri ile ilgili beklentiler hakkında bilgi toplayarak ve dağıtımını sağlayıcı unsurlara sahiptir. Tüm bu görevlerini; finansal piyasalar, finansal kurumlar, hukuki ve idari düzen ile sağlayan finansal sistemde bu üç unsurun herhangi birinde oluşan aksaklıklar tüm sistemin işleyişinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olur.

Bankaların sağladığı hizmetleri, para üzerinden ticaret yapan işletmelerin hizmetleri şeklinde de ifade etmek sermayeyi az faizle alıp, çok faizle ileten işletmeler şeklinde görmek mümkündür. (Güney, 2007:1294)

Finansal bir aracı kuruluş olan bankaların temel görevleri aşağıda belirtilmektedir ;(Coşkun, 2013:9)

- Fon maliyetlerini azaltmak,
- Miktara ilişkin ayarlamayı yapmak,
- Vadeye ait ayarlamayı yapmak,
- Riske ait ayarlamayı yapmak,
- Finansal danışmanlık hizmeti sunmaktadırlar.

Tablo 1: Bankaların Yaptığı Diğer İşlem Türleri

Para ve kredi piyasasına yardımcı olmak
Finansal sektörlerde vasıta görevi
Yatırım işlemlerine yardımcı olmak
Müşterilerin değerli eşya ve evrakların korunmasını sağlamak için kiralık kasa hizmeti sunmak.
Mobil bankacılık, internet bankacılığı, kredi kartı aracılığıyla, müşterilerin ödemelerini kolaylaştırmak
İthalat ve ihracata yardımcı olmak

1.2. ORTAYA ÇIKIŞI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Dünya'da finansal araçlar, düzenleyiciler ve kurallar konusunda adım adım yol alınmıştır. Çağdaş finansal kurumların ilk izleri İtalyan Kent devletlerinde ortaya çıkmış, keşifler sonrasında artan ticarileşme ve parasallaşma süreci içinde gelişerek çeşitlenmiştir. Mevduat, ticaret ve karma bankalar, borsalar, merkez bankaları, para sistemleri, anonim Şirketler ve kamu maliyesindeki gelişmeler finansal sistemlerin oluşmasında önemli bir yere sahip olmuştur. (Güngör, 2009)

Piyasadaki parasal ve reel gelişmeler birbirini desteklemiş, iktisadi büyüme, teknolojik gelişmeler, sanayileşmeye paralel olarak yaşanan krizlerde yeni araçlar, önlemler ve korunma biçimlerinin geliştirilmesine temel oluşturmuştur.

Bankaların yaptığı icraatlar içerisinde ön plana çıkan iki işlem söz konusu olmaktadır. Bunlar; kredi ve mevduat işlemleri olmaktadır. Diğer uygulamalar incelendiğinde; (Yetiz, 2016:107)

- Para politikaları ve ülkedeki kredi uygulamalarının desteklenmesini sağlamak,
- Aracılık görevini iç ve dış ticarette üstlenmek,
- Ödeme kolaylıkları sunmak adına, banka kartı ve kredi kartı kullanımını sağlamak,
- Kıymetli evrakların muhafaza edilmesini kiralık kasalar aracılığı ile sağlamak,
- Menkul kıymetlere ilişkin alım ve satım işlemlerinin gerçekleşmesini sağlamak,
- Aracılık işlemlerini finansal işlemlerde üstlenmek suretiyle sağlamak karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak Türkiye'de bankacılığın tarihsel gelişimi incelendiğinde ülkemizde özellikle Tanzimat dönemine kadar geçen dönemlerde bankacılık namına izlere rastlanılmamaktadır. (Kartal, 2010:93)

Türkiye finans sitemi içinde bankacılık sektörü oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Zaman dilimi olarak Cumhuriyetin ilanından önce Osmanlı Devleti döneminde bankacılık ve finans modern bir yapıda olmasa da bankacılık alanında ilk adımların atıldığı o zamanlarda görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde gerçek anlamda ilk banka Tanzimat'ın ilanından sonra 1847'de İstanbul Bankası adıyla, kurulmuştur. Türk Bankacılığı açısından ilk önemli metin ise, günümüzde tüm hükümleri yürürlükten kaldırılan ve faiz oranlarını sınırlayan 1852 tarihli Murabahana Nizamnamesidir. (Sümer, 488:2016)

Cumhuriyet dönemi ile birlikte her yönden yeniden yapılanan Türk bankacılık sektörü her zaman her ülkenin finans sektörünün yeniden yapılanabileceği ve bunların başında bankacılık sektörünün geldiğini göstermektedir.

Cumhuriyetin ilk on yılında bankacılık alanındaki başlıca gelişmeleri sıralamak gerektiğinde; İş Bankasının faaliyete geçmesi, Sanayi ve Maadin Bankasının kurulması, Ziraat Bankası'nın anonim ortaklık haline getirilmesi, Emlak ve Eytam Bankası'nın devreye girmesi ve nihayet Merkez Bankasının kuruluşu bunlara örnek verilecek seçeneklerdir. (Parasız, 2009:107)

Türkiye'de Cumhuriyet dönemine bakıldığında; 1933'lü yıllarda Sümerbank ve İller Bankası, 1935 yılında Etibank, 1937 yılında Denizbank ve 1938 yılında Halk Bankası kurulmuştur. (Karluk, 2009:342)

Genellikle gelişmesi istenen sektörlerin finansman ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak kurulan bu bankaların birçoğu günümüze indirgendiğinde özelleştirilmiş olduğu görülmektedir. Devlet eliyle yapılan bu atılımlardan sonra özel sektörün bankacılığa başlaması 1944 yılında kurulan Yapı ve Kredi Bankasıyla ilk adım olarak atılmıştır. (Çivi, 1985:101)

Türkiye'de bankacılık sektörü 1960'lı ve 1980'li yıllar arası incelendiğinde; Türkiye'de bankacılık faaliyetleri daha çok mevduat toplayarak kurumsal ve ticari krediler vermek biçiminde devam etmektedir. Bu dönemde Ziraat Bankası, İş Bankası, Akbank, Yapı Kredi Bankası gibi büyük bankalar şube ağlarını çok fazla genişleterek, Türkiye'nin her yanına ulaşmayı başarmışlardır. (Çivi, 1985:105)

Türkiye ekonomisini radikal biçimde etkileyen süreç 1980'li yıllarda başlamıştır. Bunun sonucu olarak bu durum bankaları da çok yakından ilgilendirmektedir. Ekonomilerdeki ithal ikameye dayalı, en büyük girişimcilerin devlet olduğu, kısmen kapalı ve tasarrufçu ekonomi politikalarının yerini, ihracata ağırlık veren, kambiyo rejiminin libere edilmesini sağlayan yeni ve harcama eğilimi yüksek politikalar almaktadır.

Türkiye'de Borsa İstanbul'un faaliyetlerinin artması, mevduat ve kredi faizlerinin serbest bırakılmasıyla birlikte hızlanan faiz yarışları bankaları hızla klasik bankacılık faaliyetlerinin dışına itmiştir. Bu durumda her geçen gün rekabeti kızıştırmaktadır. Bir yandan artan sayıda aktif işlemlerin portföy zenginliği ve mevduatta ve kaynak yaratmada ortaya çıkan fiyat rekabeti bankaları bilanço ve gelir tablosu kalemlerini kontrol etmeye ve daha kâr merkezli düşünmeye zorlamıştır.

Türk Bankacılık sistemi akreditif, teminat mektubu, forward, futures, opsiyon gibi faaliyetleri günümüze geldikçe oldukça iyi seviyede geliştirmiştir. Bankacılık sisteminde kaynakların daha etkin bir biçimde kullanımını sağlamak amacıyla 02.04.1986 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası bünyesinde İnterbank kurulmuştur.

Genel olarak bankacılık sistemi tüm dünyada ortak bir yapı sergilemekle birlikte ülkelerin kültürel ve tarihsel gelişimlerden etkilenerek bazı yapısal farklılıklar da göstermektedir. Bir ülkenin bankacılık sistemi, çeşitli alanlarda faaliyetler gösteren bankalardan ve bu bankaların değişik ekonomik kurumlarla toplum ve kendi aralarındaki ilişkilerden oluşan bir düzendir.

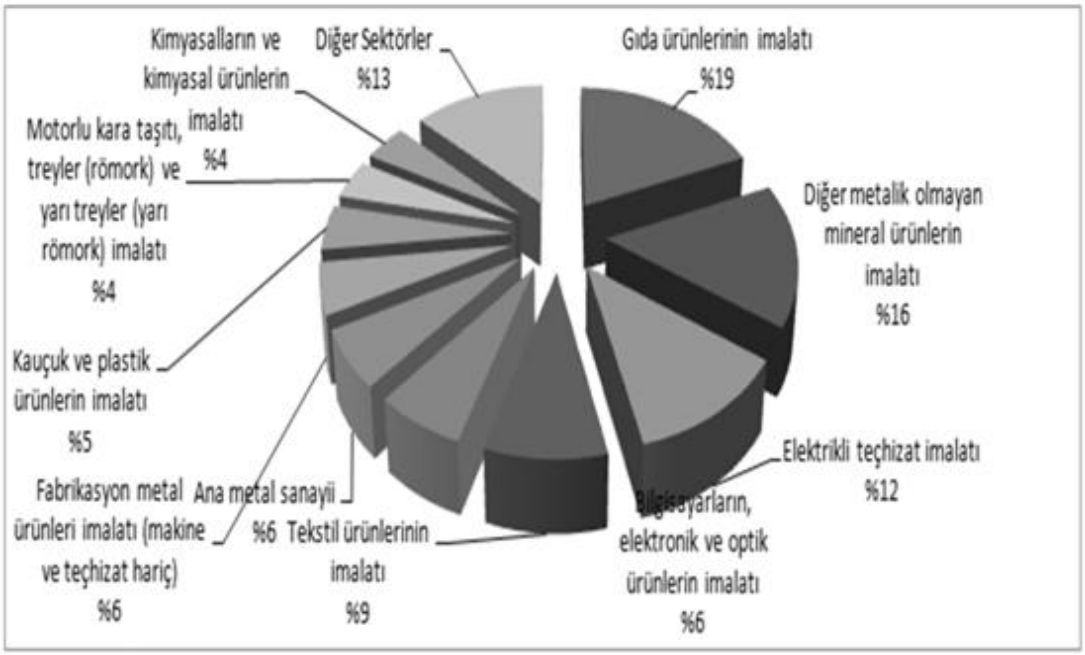
Tablo 2: Bankacılığın Gelişimi (Aydın, 2006:21)

Tarihte İlk Banka	İlk Bankacılık Yasaları	Bankacılığın Gelişmesi ve Denetlenmesi	Milat	İlk Modern Banka	Çek ve Bankot Kullanımı	Goldsmithlerve Sertifika	İlk Merkez Bankası	Modern Bankacılığın Başlaması
3500	2000	1000	0	1609	1637	1640	1694	1907
MÖ.3500	Sümer ve Babil'de mabetlerde rahiplerin borç verdiğine dair bankacılık belgeleri bulunmuştur.							
MÖ. 2000	Eshunnanca Krallığı ilk bankacılık yasalarını düzenlemiş, faiz oranını %20 olarak hükme bağlamıştır. Hammurabi yasaları, kredi verme, mevduat toplama, komisyon işlemlerini hükme bağlamış, kredi senetleri killer üzerine 2 nüsha halinde yazılmıştır.							
MÖ. 1000	İlk ve Orta Çağ'da Yunanlılar, Romalılar ve Mısırlılar bankacılığı geliştirmiş, eski Mısır'da faiz sınırlanırken eski Yunan'da bankacılık denetimlerine başlanmıştır.							
1609	İlk modern banka 'Amsterdam Bankası' kurulmuştur.							
1637	Venedik Bankası kurulmuş çek ve bankot kullanımı başlamıştır.							
1640	İngiltere Kralı tarafından tüccarların altınına el konulmasıyla birlikte, altınlar 'goldsmith' denilen tüccarlara sertifika karşılığı verilmeye başlanmıştır.							
1694	İngiltere Merkez Bankası (İlk Merkez Bankası) kurulmuştur.							
1907	Sistem, Federal Reserve Bank (ABD Merkez Bankası) ile olgunluğa ulaşmış ve modern banka sistemini oluşmuştur.							

Tablo 2 incelendiğinde;

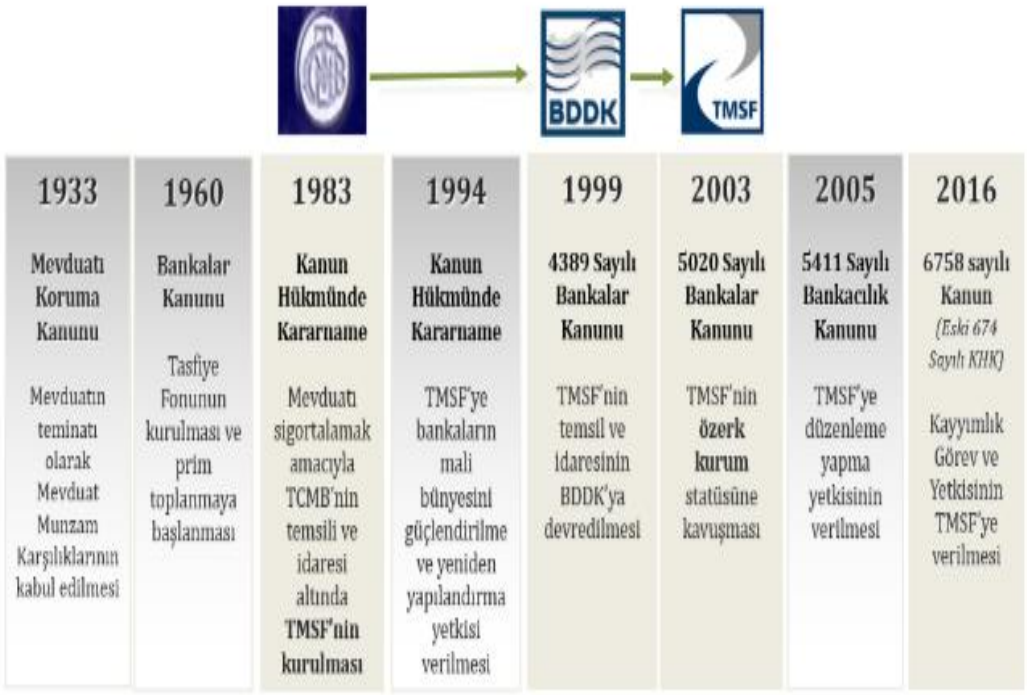
- M.Ö. 3500'de ilk bankanın kurulduğu,
- M.Ö. 2000'de ilk Bankacılık Yasalarının çıktığı,
- M.Ö. 1000'de Bankacılığın denetlenmesine geçilmesi,
- 1609'da ilk modern bankanın kurulması,
- 1637'de Çek ve Bankot kullanımının yapılması,
- 1640'ta Golsmithlerve Sertifika verilmesi,
- 1694'te İlk Merkez Bankası'nın kurulması,
- 1907'de Modern bankacılığın başlaması şeklindedir.

Ülkemizdeki ekonomi sektörü genel olarak karma ekonomi düzenindedir. (Özince, 2007:1-9) Aynı zamanda bankacılık alanında da ikili ilişkiyi görmek mümkündür. Karma ekonomi sistemi içerisinde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ile oluşturulan sistem bu biçimdedir. (Altuğ, 2006:583-591)

Kaynak:TÜİK,2013,http://www.tuik.gov.tr/Start.do;jsessionid=CT2CbtyMdnmc2RnkQcYLGtWfyTszTHdp7XpNQLX9XTQlbk228Fyp!-1703904793, 09.09.2018.

Şekil 2: Öz Kaynak Karlılığı

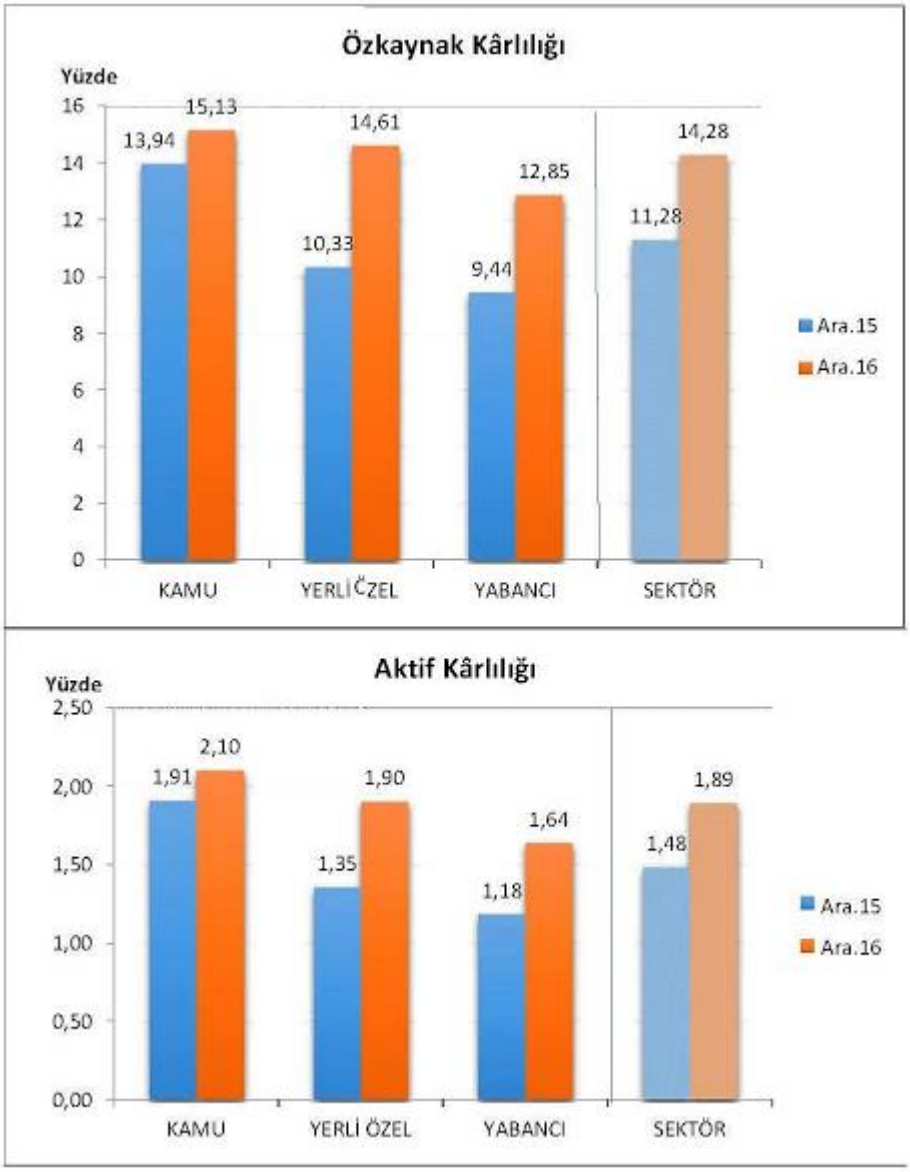

Kaynak: TMSF Tarihçe, https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Info/tarihce.tr, 10.09.2018.

Şekil 3: TMSF Tarihçe

Şekil 3 incelendiğinde;

- 1933 yılında-Mevduatı Koruma Kanunu,
- 1960 yılında-Bankalar Kanunu,
- 1983 yılında-Kanun Hükmünde Kararname,
- 1994yılında-Kanun Hükmünde Kararname,
- 1999 yılında-4389 Sayılı Bankalar Kanunu,
- 2003 yılında-5020 Sayılı Bankalar Kanunu,
- 2005 yılında-5411 Sayılı Bankalar Kanunu,
- 2016 yılında-6758 Sayılı Kanunu söz konusu olmaktadır.

Kaynak: KUZULU, Ö., Bankacılık Sektör Analizi, 2017, https://www.tesadernegi.org/bankacilik-sektor-analizi.html, 13.09.2018.

Şekil 4: BDDK'nın 2016 Yılı Özkaynak ve Aktif Kârlılık Verileri

Tablo 3: Türkiye'de Yaşanan Ekonomik Krizler ve Bu Krizlerin Anatomisi

	1980 Öncesi	1980 Sonrası
Krizlerin Nedeni ve Niteliği	Yapısal Sorunlardan kaynaklanan daha çok ödemeler dengesi krizleri niteliğinde	Dışsal etkilerden kaynaklanan finansal içerikli para krizleri (Döviz krizi, Likidite krizi)
Krizlerin Reel Ekonomiye Yansımaları	Sınırlı	Geniş ölçekli ve yaygın
Krizler Karşısında Alınan İstikrar Tedbirleri	Daraltıcı bütçe ve maliye politikaları uygulamaları	İhracata dayalı sanayileşme
Sermaye Akımları	Kısıtlamalara tabi ve krizlerin oluşumunda belirleyici rolü bulunmamakta	Daraltıcı para politikası
Bankacılık Sektörü	Devlet kontrolünde ve kriz yaratıcı etkisi bulunmamakta	Tamamen serbest ve krizleri oluşturan temel etkenlerden biri konumunda
Kamu Kesimi Borçlanma Gereksinimi (KKBG)	Kalkınma planları çerçevesinde ve sürdürülebilir seviyede	Sürdürülemez boyutlarda
Dış Ticaret Açığı	Yapısal nedenler sebebiyle oluşmakta	Dışsal etkiler nedeniyle oluşmakta
Devlet Bütçesi Finansmanı	Vergiler ve uzun vadeli dış krediler	Kısa vadeli dış krediler ve yoğun iç borçlanma

Kaynak: SOMÇAĞ, S., **Türkiye'nin Ekonomik Krizi Oluşu ve Çıkış Yolları**, 2006 Yayınevi/ İnceleme Dizisi, 2006.

Türkiye'de yaşanan ekonomik krizler ve bu krizlerin anatomisi incelenmek istendiğinde;

- 1980 öncesindeki krizlerde:
  - ✓ Yapısal sorunların varlığı,
  - ✓ Ödemeler dengesi krizleri,
  - ✓ Krizlerin ekonomiye kısıtlı yansımaları,
  - ✓ Daraltıcı bütçe ve maliye politikalarının uygulanması,
  - ✓ Sermaye akımlarının belirleyici rolünün bulunmadığı,
  - ✓ Bankacılık sektörü devlet kontrolünde,
  - ✓ Bankacılık sektörünün kriz yaratıcı etkisi bulunmamakta,
  - ✓ Kamu Kesimi Borçlanma Gereksiniminin sürdürülebilir seviyede olması,

- ✓ Kamu Kesimi Borçlanma Gereksiniminin kalkınma planları temelinde olması,
- ✓ Yapısal nedenlerle dış ticaret açıklarının oluşması,
- ✓ Uzun vadeli dış krediler ve vergiler aracılığıyla devlet bütçesinin finanse edilmesi,

- 1980 sonrasındaki krizlerde:
  - ✓ Likidite ve döviz krizinin oluşması,
  - ✓ Dışsal etkilerden kaynaklı para krizlerinin oluşması,
  - ✓ Krizlerin ekonomiye yansımalarında yaygın ve geniş ölçekli oluşumlar,
  - ✓ Sermaye akımlarında daraltıcı para politikasının varlığı,
  - ✓ İhracata dayalı olarak sanayileşmenin uygulanması,
  - ✓ Bankacılık sektörü tamamen serbest konumda,
  - ✓ Bankacılık sektörü krizin oluşmasına neden olan temel etkenler arasında bulunmakta,
  - ✓ Sürdürülemez boyutlarda Kamu Kesimi Borçlanma Gereksiniminin varlığı,
  - ✓ Dışsal etkilerden kaynaklı dış ticaret açığı,
  - ✓ Yoğun iç borçlanma ve kısa vadeli dış kredilerle devlet bütçesinin finansmanı söz konusu olmaktadır.

Tablo 4: Fona Devredilen Bankalar

Fona Devir Tarihi	Bankalar	Çözümleme Yöntemi	Çözümleme Süreci (Ay)	Yıllık Ortalama Çözümleme Süreci (Ay)
06.Kas.97	T. Ticaret Bankası	Tasfiye Sürecinde/Hukuki Süreç/Danıştay	57	57
12.Ara.98	Bank Ekspres	Satış	30	30
07.Oca.99	İnterbank	Etibank ile Birleşme	19	18
21.Ara.99	Egebank	Sümerbank ile Birleşme/Satış	13	-
21.Ara.99	Yutbank	Sümerbank ile Birleşme/Satış	13	-
21.Ara.99	Yaşarbank	Sümerbank ile Birleşme/Satış	13	-
21.Ara.99	Esbank	Etibank ile Birleşme	18	-
21.Ara.99	Sümerbank	Satış	20	-
31 Ağustos Tarihinde BDDK Faaliyete Başlamıştır				
27.Eki.00	Bank Kapital	Sümerbank ile Birleşme/Satış	3	9
27.Eki.00	Etibank	Bayındırbank ile Birleşme	14	8
06.Ara.00	Demirbank	Satış	10	-
28.Şub.01	Ulusal Bank	Sümerbank ile Birleşme/Satış	2	-
15.Mar.01	İktisat Bankası	Bayındırbank ile Birleşme	9	-
09.Tem:01	Kentbank	Bayındırbank ile Birleşme	6	-
09.Tem:01	EGS Bank	Bayındırbank ile Birleşme	6	-
09.Tem:01	Sitebank	Satış	6	-
09.Tem:01	Tarişbank	Satış	16	-
09.Tem:01	Bayındırbank	Geçiş Bankası	-	-
30.Kas.01	Toprakbank	Bayındırbank ile Birleşme	10	-
19.Haz.02	Pamukbank	Satış Sürecinde	-	-

Kaynak: TMSF, 2002, https://www.tmsf.org.tr/, 16.09.2018.

Tablo 4 aracılığı ile fona devredilen bankalar gündeme gelmektedir. 1997 yılından 2000 yılına değin 8 bankanın fona devredildiği görülmektedir. En uzun çözüm süresinin 57 ay ile T. Ticaret Bankası olduğu ve en kısa çözümleme sürecinin 13 ay ile Egebank, Yutbank ve Yaşarbank olmaktadır. 2000-2002 yılları arasında ise on iki bankanın fona devredildiği görülmektedir. En uzun çözüm süresinin 16 ay ile Tarişbank olduğu ve en kısa çözümleme sürecinin 3 ay ile Bank Kapital olmaktadır.

Tablo 5: Kriz Yaşamış Ülkelerde Bankacılık Yapılandırma Maliyetleri

Ülke	Kriz Dönemi	Maliyet/GSMH (%)
İspanya	1977- 1985	16.8
Japonya	1990	20.0
Endonezya	1997	50.0
Malezya	1997	20.5
G.Kore	1997	26.5
Meksika	1995	20.0
Arjantin	1980 - 1982	55.3
Brezilya	1994 - 1996	15.0 - 20.0
Türkiye	**1999 - 2002**	**13.7 - 26.5**

Tablo 5'te kriz yaşamış ülkelerde bankacılık yapılandırma maliyetleri ifade edilmektedir. Burada bazı incelemeler yapılmak istendiğinde;

Maliyet/GSMH oranlarına bakıldığında;

- ✓ En yüksek oranın 1982 krizinde Arjantin'de gözlendiği,
- ✓ En düşük oranın ise 1999 yılında Türkiye'de gözlendiği tespit edilmektedir.
- ✓ Kriz dönemlerine bakıldığında en uzun aralığın 8 yıl ile İspanya'da olduğu açıktır.

Tablo 6: 1980-2002 Yılları Arasında Banka Sayısı

	1980	1990	1994	1999	2002*
Ticari Bankalar	31	54	55	62	41
Kamu	8	7	6	4	3
Özel	19	25	29	31	21
Yabancı	4	22	20	19	15
TMSF	-	-	-	8	2
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	6	10	12	19	14
Kamu	4	3	3	3	3
Özel	2	4	6	13	8
Yabancı	-	3	3	3	3
Toplam	37	64	67	81	55

Kaynak: TCMB, 2005, http://www.tcmb.gov.tr/, 15.09.2018.

1980-2002 yıllarındaki banka sayılarına bakıldığında, iki ana kategori öne çıkmaktadır. Bunlar; Kalkınma ve Yatırım Bankaları ile Ticari Bankalar olmaktadır. Bu iki ana kategori de kamu, özel, yabancı ve Ticari Bankalar kapsamında TMSF şeklinde ayrılmaktadır.

- ✓ Ticari Bankalar 1999 yılında 62 tane ile en fazla ve 1980 yılında 31 tane ile en az sayıda olmaktadır.
- ✓ Kalkınma ve Yatırım Bankaları 1999 yılında 19 tane ile en fazla ve 1980 yılında 6 tane ile en az sayıda olmaktadır.

Tablo 7: Bazı AB Ülkelerinde ve Türkiye'de Bankacılık Sistemine Ait Temel Göstergeler (%'lik)

	T.Katifler/ GMSH	Krediler/ GMSH	Men. Değ/ GMSH	Özkaynaklar/ GSMH	Mevduat/ GSMH
Almanya	288	137	69	12	124
Avusturya	294	142	49	14	110
Fransa	157	99	55	13	80
İspanya	216	116	45	19	123
İtalya	188	89	15	13	52
Hollanda	479	281	111	18	222
Belçika	360	124	114	13	147
Finlandiya	128	70	23	5	68
Türkiye	67	18	29	10	44

Kaynak: BDDK, 2005, http://www.bddk.org.tr/, 18.09.2018

Tablo 7 aracılığıyla bazı AB ülkelerinde bankacılık sistemine ait temel göstergeler %'lik dilimler şeklinde sunulmuştur. Burada;

- T. Katifler/GSMH oranının en yüksek olduğu ülke Hollanda,
- T. Katifler/GSMH oranının en düşük olduğu ülke Türkiye,
- Krediler/GSMH oranının en yüksek olduğu ülke Hollanda,
- Krediler/GSMH oranının en düşük olduğu ülke Türkiye,
- Men. Değ./GSMH oranının en yüksek olduğu ülke Belçika,
- Men. Değ./GSMH oranının en yüksek olduğu ülke İtalya,
- Özkaynaklar/GSMH oranının en yüksek olduğu ülke İspanya,
- Özkaynaklar/GSMH oranının en düşük olduğu ülke Finlandiya,
- Mevduat/GSMH oranının en yüksek olduğu ülke Hollanda,
- Mevduat/GSMH oranının en yüksek olduğu ülke Türkiye olmaktadır.

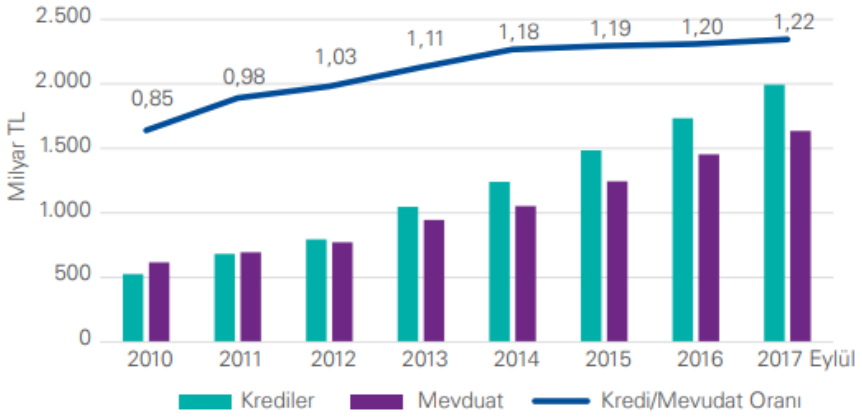
Tablo 8: AB-Türkiye Kıyaslamasında Banka-Şube ve Personel Sayısı

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel
Almanya	2.370	37.259	717.000
Avusturya	907	4.546	70.000
Fransa	1.067	25.874	411.500
İspanya	281	38.676	246.000
İtalya	821	29.259	344.000
Hollanda	84	5.968	154.000
Belçika	112	12.173	76.000
Finlandiya	342	1.282	24.700
Yunanistan	20	2.766	52.000
Türkiye	51	5.908	122.964

Kaynak: BDDK, 2005, http://www.bddk.org.tr/, 18.09.2018.

Tablo 8 incelendiğinde;

- En fazla banka sayısının 2370 ile Almanya'da olduğu,
- En az banka sayısının 20 ile Yunanistan'da olduğu,
- En fazla şube sayısının 38676 ile İspanya'da olduğu,
- En az şube sayısının 2766 ile Yunanistan'da olduğu,
- En fazla personel sayısının 717000 ile Almanya'da olduğu,
- En az personel sayısının 24700 ile Finlandiya'da olduğu görülmektedir.

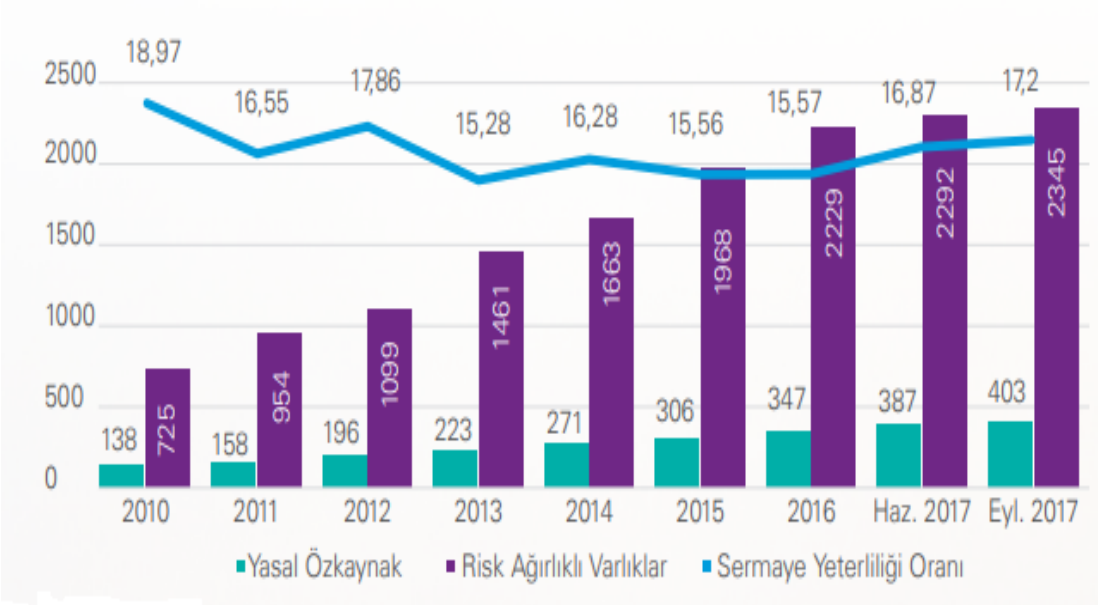

Şekil 5: Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı (%)

Kaynak: BDDK, Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı, 2018, http://www.bddk.org.tr/, 18.09.2018.

BDDK verileri temelinde mevduatın krediye dönüşüm oranı %'lik olarak ele alındığında;

- 2010 yılında krediler 500, mevduat 500'ün üzerinde ve kredi/mevduat % 0.85 şeklindedir.
- 2011 yılında krediler 600 civarında, mevduat 600'ün üzerinde ve kredi/mevduat % 0.98 şeklindedir.
- 2012 yılında krediler 800 civarında, mevduat 700'ün üzerinde ve kredi/mevduat % 1.03 şeklindedir.
- 2013 yılında krediler 1000'in üzerinde, mevduat 900 civarında ve kredi/mevduat % 1.11 şeklindedir.
- 2014 yılında krediler 1200 civarında, mevduat 1000'in üzerinde ve kredi/mevduat % 1.18 şeklindedir.
- 2015 yılında krediler 1500 civarında, mevduat 1300 civarında ve kredi/mevduat % 1.19 şeklindedir.
- 2016 yılında krediler 1700 civarında, mevduat 1400'ün üzerinde ve kredi/mevduat % 0.98 şeklindedir.
- 2017 yılında krediler 2000 civarında, mevduat 1600'ün üzerinde ve kredi/mevduat % 1.22 şeklindedir.

Şekil 6: Sermaye Yeterliliği Oranının Gelişimi (Milyar TL)

Kaynak: BDDK, Sermaye Yeterliliği Oranının Gelişimi, 2018, http://www.bddk.org.tr/, 18.09.2018.

Şekil 6'ya göre sermaye yeterliliği oranının gelişimi milyar TL bazında incelendiğinde;

- 2010 yılında;
  - ✓ Yasal özkaynak 138,
  - ✓ Risk ağırlıklı varlıklar 725,
  - ✓ Sermaye yeterliliği oranı 18.97,
- 2011 yılında;
  - ✓ Yasal özkaynak 158,
  - ✓ Risk ağırlıklı varlıklar 954,
  - ✓ Sermaye yeterliliği oranı 16.55,
- 2012 yılında;
  - ✓ Yasal özkaynak 196,
  - ✓ Risk ağırlıklı varlıklar 1099,
  - ✓ Sermaye yeterliliği oranı 17.86,
- 2013 yılında;
  - ✓ Yasal özkaynak 223,
  - ✓ Risk ağırlıklı varlıklar 1461,
  - ✓ Sermaye yeterliliği oranı 15.28,
- 2014 yılında;
  - ✓ Yasal özkaynak 271,
  - ✓ Risk ağırlıklı varlıklar 1663,
  - ✓ Sermaye yeterliliği oranı 16.28,
- 2015 yılında;
  - ✓ Yasal özkaynak 306,
  - ✓ Risk ağırlıklı varlıklar 1968,
  - ✓ Sermaye yeterliliği oranı 15.56,
- 2016 yılında;
  - ✓ Yasal özkaynak 347,
  - ✓ Risk ağırlıklı varlıklar 2229,
  - ✓ Sermaye yeterliliği oranı 15.57,
- Haziran 2017 yılında;
  - ✓ Yasal özkaynak 387,

- ✓ Risk ağırlıklı varlıklar 2292,
- ✓ Sermaye yeterliliği oranı 16.87,

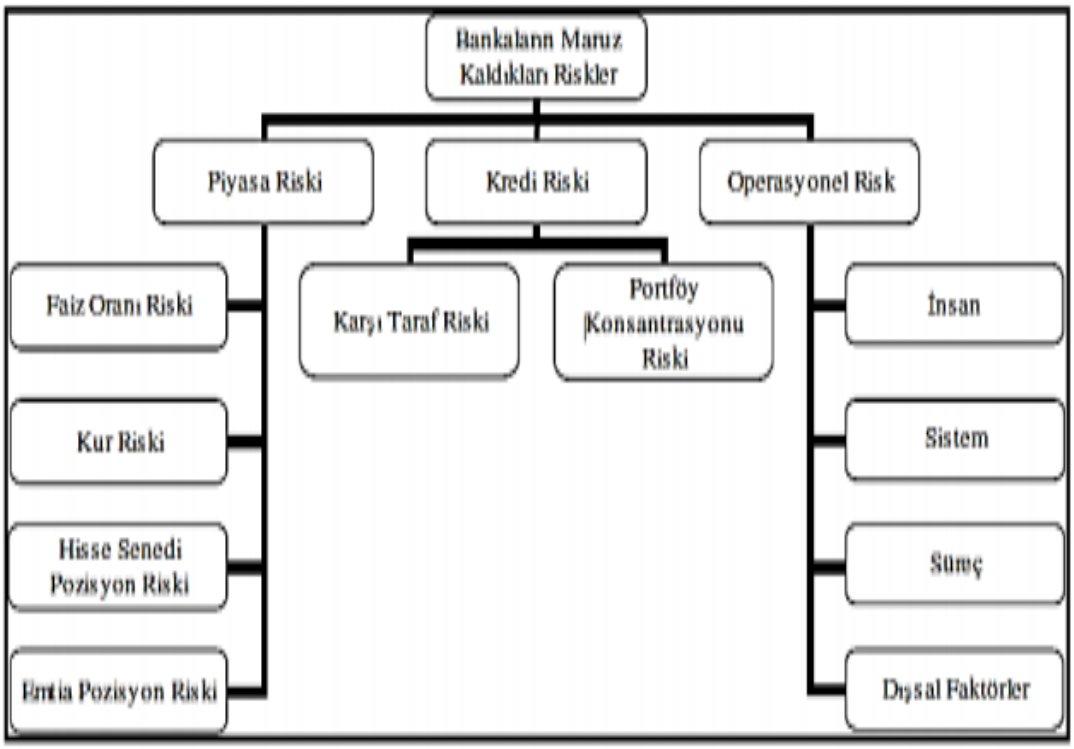
- Eylül 2017 yılında;
  - ✓ Yasal özkaynak 387,
  - ✓ Risk ağırlıklı varlıklar 2345,
  - ✓ Sermaye yeterliliği oranı 17.2 şeklindedir.

Tablo 9: AB ve Diğer Avrupa Ülkeleri Seçilmiş Bankacılık Göstergeleri

	Aktif / GSYH (%)		Kredi / GSYH (%)		Mevduat / GSYH (%)	
	2013	**2014**	**2013**	**2014**	**2013**	**2014**
Lüksemburg	1.966	1.969	844	792	925	922
Malta	668	664	198	184	261	305
İrlanda	567	571	201	172	215	185
G.Kıbrıs	498	521	353	372	290	279
Danimarka	414	420	251	248	113	118
Birleşik Krallık	435	399	211	181	195	170
Fransa	372	383	205	205	185	187
Hollanda	346	370	195	200	160	173
Avrupa Birliği	**314**	**311**	**171**	**164**	**161**	**157**
İsveç	279	290	159	162	91	94
İspanya	306	286	177	166	198	192
Finlandiya	259	282	130	133	90	91
Belçika	260	275	120	119	157	155
Portekiz	303	271	167	150	181	164
Almanya	267	268	157	150	159	155
Avusturya	283	267	171	161	158	153
İtalya	252	249	148	149	143	145
Yunanistan	223	222	135	132	146	136
Hırvatistan	133	134	103	101	81	83
Letonya	128	230	90	83	60	59
Çek Cumhuriyeti	122	126	73	74	82	82
Slovenya	129	117	90	77	90	81
Türkiye	**111**	**114**	**67**	**71**	**60**	**60**
Bulgaristan	113	111	79	73	74	74
Macaristan	115	109	65	75	62	61
Estonya	105	107	86	93	70	74
Polonya	92	92	63	63	58	59
Slovakya	83	85	56	57	61	62
Litvanya	69	70	54	59	45	50
Romanya	63	60	45	41	36	37

Kaynak:https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2183/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_1960-2015.pdf, 10.10.2018.

Tüm bu verilerin yanı sıra, bankacılığın maruz kalmış olduğu bazı riskler karşımıza çıkmaktadır. Bunlar incelendiğinde;

Şekil 7: Bankaların Maruz Kaldıkları Riskler

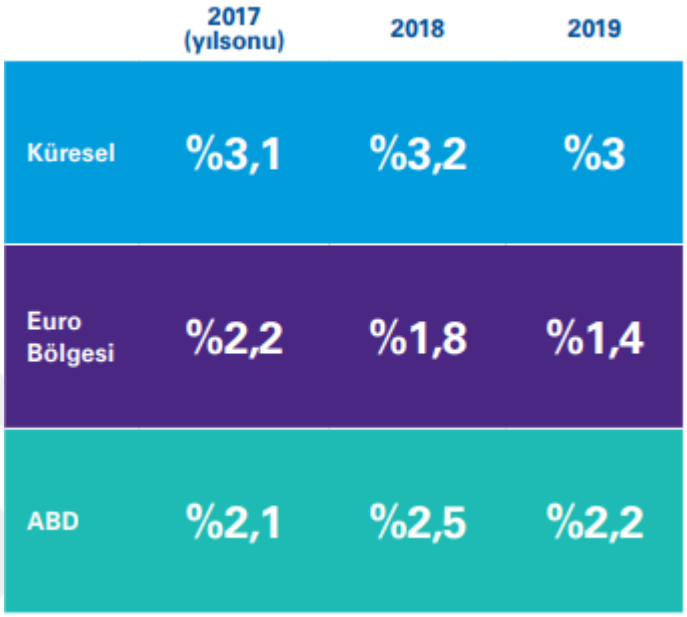
Kaynak: CROUHY vd., 2009: 39.

Şekil 7 analiz edilmek istendiğinde, bankaların maruz kaldıkları risklerin üç ana kategoriye ayrıldığı görülmektedir. Bunlar;

- Piyasa riski:
  - ✓ Kur riski,
  - ✓ Faiz oranı riski,
  - ✓ Emtia pozisyon riski,
  - ✓ Hisse senedi pozisyon riski,
- Kredi riski:
  - ✓ Karşı taraf riski,
  - ✓ Portföy konsantrasyonu riski,
- Operasyonel risk:
  - ✓ Süreç,
  - ✓ İnsan,
  - ✓ Sistem,

✓ Dışsal faktörler olarak sınıflandırılmaktadır.

Günümüz koşullarında bankacılık adına yapılan büyüme tahminleri incelenmek istendiğinde Şekil 8 önem kazanmaktadır.

Şekil 8: Bankacılık Büyüme Tahminleri

Kaynak: KPMG, 2018:3.

Şekil 8 aracılığıyla bankacılıktaki büyüme tahminleri, 2017, 2018 ve 2019 yılları bazında incelenmektedir. Burada;

- Küresel manada bankacılıktaki büyüme oranlarında 2017 yılından 2018 yılına 0.1 yükseliş yaşandığı ancak 2019 yılında ise 0.2'lik bir düşüş yaşanacağı tahmin edilmektedir.
- Euro bölgesi bazı alındığında, 2017 yılında 2.2, 2018 yılında 1.8 ve 2019 yılında tahmin edilenin ise 0.4'lük bir düşüşle 1.4 olarak tespit edilmiştir.
- ABD'deki veriler incelendiğinde;
  - ✓ 2017 yılında 2.1,
  - ✓ 2018 yılında 2.5,
  - ✓ 2019 yılında ise 2.2 olarak tahmin edilmektedir.

1.3. TÜRLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Klasik ekonomide değişim biriminin para olduğu ve ticari bir faaliyet olarak bilinen bankacılık faaliyeti, günümüzde büyük önem taşımaktadır. (Eyüpgiller, 1988:18) Katılım Bankaları, mali sektör içerisinde faaliyet göstermektedirler. Bankacılık hizmetleri sunmalarının yanı sıra, reel ekonomiyi finanse etme görevi de üstlenmektedir. (Gudil, 2007:13)

Finansal işlemler içerisindeki tüm risk, kar veya zarar paylaşılmaktadır. Bu noktada, kar söz konusu ise bu kar, pay olarak dağıtılmaktadır. (Qorchi, 2005:42)

Bankacılık türlerinden Katılım Bankacılığı: (Türkmenoğlu, 2007:12)

- Faizsiz banka olarak isimlendirilir.
- Dini nedenlerden dolayı faiz almak ya da ödemek istemeyen kişilerin finansman ihtiyaçlarını karşılıyorlar.
- Genellikle ticarete dini duyguları baskın olan kişilerin tasarruflarını değerlendirir.
- Modern bankacılık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlayan bankacılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılım Bankacılığı, faizsiz olarak işlem gören, bu prensiplere göre her türlü işlemi yerine getiren, topladıkları fonları kişi ya da kurumlara kullandıran ve ekonomiye önemli katkıda bulunan bankalardır. Bazı ülkelerde Katılım Bankacılığı, Faizsiz Bankacılık ve de İslam Bankacılığı şeklinde de tanımlanmaktadır. Özel Finans Kurumları ismi ile de Türkiye'de faaliyet göstermektedir. (Özulucan, 2010:5)

Katılım bankacılığından kısaca bahsettikten sonra, bankacılığın farklı sınıflandırmaları üzerinde durulmaktadır. Günümüzde bankalar çeşitliliği yönüyle incelendiğinde; bankaları birçok kritere göre sınıflandırmak mümkündür. Başlıca bankalar; sermayelerine göre bankalar, sermaye kökenlerine göre bankalar ve faaliyetlerine göre bankalar olarak üç ayrı kategoride değerlendirilmektedir. (Özkan & Erdener, 2000:97)

Sermaye kökenlerine göre detaylı bir şekilde bankalar incelendiğinde; Türkiye'de bulunan bankalar yerli sermayeye sahip bankalar ve yabancı sermayeye sahip bankalar olarak ikiye ayrılmaktadır. Mesela Akbank, Halk Bankası, İş Bankası

gibi bankalar yerli sermayeye sahip bankalar iken, HSBC, Citibank, Eurobank şeklindeki bankalar yabancı sermayeli bankalara örnek olarak verilebilmektedir.

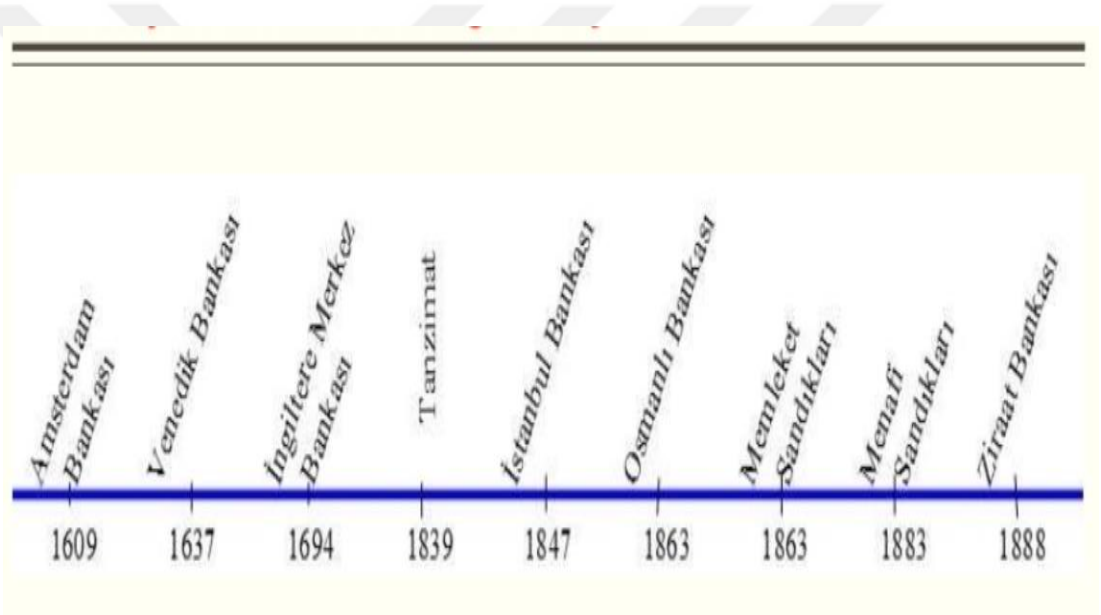
Faaliyet alanlarına göre bankalar incelendiğinde; Merkez Bankaları, Ticari Bankalar, Yatırım Bankaları, Kalkınma Bankaları ve Katılım bankaları şeklinde detaylıca beş başlıkta incelemek mümkündür.

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET'İN İLANINDAN ÖNCESİNDE VE SONRASINDA BANKACILIK

2.1. CUMHURİYET'İN İLANINDAN ÖNCE BANKACILIK

Cumhuriyet'in ilanından önce bankacılığın gelişimi incelendiğinde bazı önemli parametreler gündeme gelmektedir. Bunlar Şekil 9 da ifade edilmiştir.

Şekil 9: Cumhuriyet'in İlanından Önce Bankacılığın Gelişimi

Kaynak: COŞKUN, M., **Finansal Aracı Kurumlar**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013:9.

Cumhuriyet'in ilanından önce bankacılık ise;

- Osmanlı Dönemi,
- Milli Mücadele Dönemi şeklinde iki kategoride incelenmektedir.

2.1.1. Osmanlı Dönemi

Osmanlı Döneminde ilk kredi kurumunun II. Selim zamanında kurulduğu bilinmektedir. Bu kurum, Portekizli Yahudi Mendes ailesi tarafından kurulmuş bulunmaktadır. (web[1])

Osmanlı İmparatorluğu Döneminde bankacılığın gelişimi incelenmek istendiğinde kronolojik sıralamaya gidilmesi mümkün olmaktadır. Burada: (Bulut, 2015:6)

- Bütçe açıklarını kapamak adına 1840 yılında kaime ismindeki ilk kâğıt paranın çıkarıldığı bilinmektedir.
- Bu noktada Osmanlı İmparatorluğu'nun dış açıkları çıkmaya başlamış ve kaimelerin yabancı para karşısındaki değeri düşmüştür.
    - ✓ İthalatın finansmanı zorlanmış,
    - ✓ Dış piyasalardan kaynak bulma durumu sıkıntıya girmiş,
    - ✓ Bu konuda bazı çözümler hükümet tarafından araştırılmaya ve çözüm önerileri sunulmaya çalışılmaktadır.
- Galata bankerlerinin ileri gelenlerinden iki kişi ile 1845 yılında anlaşma yapmışlardır.
- Osmanlı ithalatının finansmanının ise, dış mali piyasalara açılacak poliçelerle, bankerler tarafından sabit döviz kuru üzerinden sağlanmaya başlanmıştır.
- Bahsedilen sözleşme 1847 yılında yenilenmemiştir.
    - ✓ Bankerler hükümetten ayrı olarak banka kurmuş ve aynı işlevleri yerine getirmişlerdir.

1847 sonrasında meydana gelen olaylar mercek altına alınmak istendiği takdirde Tablo 10 incelenmektedir.

Tablo 10: Osmanlı Döneminde Bankacılık

1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra devletin gelirleri masraflarını karşılayamaz duruma gelmiştir. Devletin kaynak ihtiyacı, İstanbul'daki sarraf ve bankerlerden sağlanmıştır.
1847 Osmanlı'da ilk banka, İstanbul Bankası ismi ile galata Bankerleri tarafından kurulmuştur.
1852 Faaliyetlerine son vererek Banka tasfiye edilmiş bulunmaktadır.
1856 Osmanlı Bankası, Osmanlı İmparatorluğunda bankacılığın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Paris Anlaşması imzalanmış ve Osmanlı'nın borç alma imkanı artmıştır. Banka, İngiliz sermayesi ile kurulmuş ve Osmanlı Hükümetiyle yabancı sermaye sahipleri arasında aracılık yapmıştır.
1863 Memleket Sandıkları kurulmuştur. Finansman, ilk olarak imece usulüyle ve Sandığa buğday verilmesiyle sağlanmıştır. Bazı yolsuzluklar ve geri ödemede yaşanan sıkıntılar nedeniyle ismi Menafi Sandıkları olarak değiştirilmiştir.

Kaynak: YETİZ, F., ''Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi'', **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2016,** 9(2), s. 410.

Osmanlı dönemi içerisinde ilk bankacılık faaliyetinin 1847 yılındaki İstanbul Bankası olduğu bilinmektedir. 1852 yılında tasfiye edilen bu bankanın spekülasyon yaptığı ve ödeme yeteneğini tehlikeye düşürdüğü bilinmektedir. (Sağlam, 1976:247)

1856 yılında ise Osmanlı Imperial Bankası kurulmuştur. Bu dönemdeki ilk kredi kurumu olan ve banknot çıkarma yetkisine sahip banka konumundadır. (Kepenek & Yentürk, 2010:21)

2.1.2. Milli Mücadele Dönemi

Anadolu'da Kurtuluş Savaşı sonrasında herhangi bir yabancı sermaye hareketi görülmemiştir. Bunun nedeni ise, İstanbul'un işgal altında olması ve yabancı sermayenin Yunanistan'ın tarafında olmasından kaynaklanmaktaydı. Mustafa Kemal'in talimatıyla Osmanlı Bankaları, Düyun-u Umumiye ve Reji İdaresi'nin kontrolü altına alınmıştır. (Aksoy, 1998:29)

Ardından yaşanan gelişmeler; (Tural, 1987:58)

- ✓ Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile İstanbul hükümeti arasındaki ilişkiler kesilmiş,
- ✓ Ziraat Bankası ve Osmanlı Bankası'nın Anadolu'daki şubeleriyle, diğer resmi ve yarı resmi müesseselerinin Anadolu şubelerinin kontrolü TBMM hükümetine geçmiş,
- ✓ Bundan sonra da TBMM'nin ilk Mali yılı bütçesi hazırlanmıştır.

"Ulusal bankacılık hareketinin ortaya çıkmasındaki temel neden, ülke içinde birikmekte olan sermayeyi ulusal ticareti geliştirmek amacıyla kullanmaktır. Kurulan ulusal bankaların kredi uğraşları daha çok ticari kredi, esnaf kredisi, tarımsal kredi, emlak kredisi ve tüketim kredisi biçiminde olmuştur." (Artun, 1983:39)

Döneme farklı bir açıdan bakıldığında ise; (İnan, 1972:43-44)

- 1911 yılından, 1922 yılına kadar dört savaş geçiren halkın yorgun, yokluk ve sefalet içinde bulunduğu görülmektedir.
- Asıl savaş bundan sonra başlıyordu.
- Ülke ekonomisine bir yön verme, ayakta kalma savaşı başlamış bulunmaktaydı.

2.2. CUMHURİYET'İN İLANINDAN SONRA BANKACILIK

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Türk bankacılığındaki gelişmeleri incelediğimizde,

- 1923 yılında 35 banka Türkiye'de faaliyette bulunmaktadır.
- 1923 yılında hükümet ve toplumun tarım, ticaret ve sanayi kesimlerinin önde gelenlerinin katılımıyla düzenlenen Türkiye İktisat Kongresi'nde, ekonomik kalkınma için devlet bankacılığına ihtiyaç duyulduğu savunulmuş.
- Özel kesimde kaynaklar yeteriz olduğundan, özel sektör tarafından banka kurmaları imkânsızdır.
- Bankaların ilerlemesi, gelişmesi için batılı politikaları izlemesi ve devletin yardımına ihtiyaç vardır.

- Bu dönemde kurulan en önemli bankalar:
  1-İş Bankası (1924)
  2-Sanayi ve Maadin Bankası (1925)
  3-Emlak Aytem Bankası(1926)
  4-Merkez Bankası (1930)
  5-Sümerbank(1933)

2.2.1. 1923-1933 Yılları Arasında Uygulanan Politikalar ve Kurulan Bankalar

Bu dönem ülke yeni kurulduğundan yeniden oluşum dönemi diye adlandırabiliriz.

Ülke ileriye gidebilmek için yeni girişimlerin hızlandığı dönemdir. Bu dönemde öncelikle liberal politika denenmiş ve dönemin sonlarına doğru da devletçilik politikasına geçilmiştir.

Ülke, ülke yöneticilerinin batıya özenme fikrinden yola çıkarak, batıda sanayileşme geliştiğinden batıyı yakalama çalışmaları uygulayacak ve ekonomisini ileriye götürmek için çabalayacaktı.

Bu dönemde sanayi dışındaki diğer önemli sektör olan bankacılığa bakıldığında, irili ufaklı mahali bankalar kurulmuştur. Bunların sayısı 29 olarak

tahmin ediliyor. Bu bankalar genelde kuruldukları yerlerin ihtiyaçlarını gidermeye çalışmışlar. Ekonomik Buhran (1929) etkilenip faaliyetlerini sürdürememişler.

Bu dönem açılan irili ufaklı bankaları sayarsak (Şahinkaya, 1999: 183-192):

- ✓ **Dersaadet Küçük ikrazat Sandığı T.A.Ş.**

19 Haziran 1923'te İstanbul'da kuruldu. Kuruluş sermayesi 50.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Osmanlı Bankası Müfettişlerinden Sabatino Amon, İtalyan Joseph Niego, Musevi cemaatinden kişilerden oluşmaktadır.

- ✓ **Türkiye İş Bankası A.Ş.**

26 Ağustos 1924'te Ankara'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:1.000.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Sabık İktisat Vekili Mahmut Celal Bey, Mustafa Kemal Paşanın yakın arkadaşları, Ankara tüccarları, Bursa ve İzmir'in önemli tüccarları Niğde Mebusu Halid Hüsnü Bey'dir. Bankanın Özellikleri: Kuruluş Sermayesinin 250.000'i kuruluş anında Mustafa Kemal Paşa tarafından karşılanmıştır.30 Haziran 1926' sermayesi 2.000.000'a yükseltilmiştir.

- ✓ **Akhisar Tütüncüler Bankası A.Ş**

17 Eylül 1924'te Akhisar'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:500.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları:250 kurucusu genellikle Ege bölgesinin tüccar, toprak sahipleri ve mebuslarından oluşmuştur. Bankanın Özellikleri:1954 yılından itibaren Türkiye Tütüncüler Bankası adını almıştır.

- ✓ **Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası**

19 Nisan 1925'te Ankara'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:6.147.137 TL dir. Bankanın Kurucuları:633 sayılı Kanunla Ticaret Vekialeti tarafından kurulmuştur. Bankanın Özellikleri: Banka devletin sanayi kuruluşlarını işletmek ve özel kesimci sanayiye kredi sağlamak amacıyla kurulmuştur.

- ✓ **İstanbul Esnaf Bankası T.A.Ş.**

14 Haziran 1925' te İstanbul'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi: 100.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: İstanbul Belediyesi, Ekmekçiler, Mavunacılar vb. esnaf

cemiyetleri ve bazı tüccarlardan oluşmaktadır. Bankanın Özellikleri: Sermayesinin kaybolduğu gerekçesiyle 1938 yılında fesih edilmiştir.

- ✓ **Karaman Çiftçi Bankası**

28 Kasım 1925'te Karaman'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:100.000 TL dir. Bankanın Kurucuları: Manifatura tüccarı Moralı Hacı Çelebizade Mehmed Ferid Bey ve aile efradıdır. Bankanın Özellikleri: sermayesinin kaybolduğu gerekçesiyle 1937 yılında tasfiye edilmiştir.

- ✓ **Aksaray Halk İktisat Bankası**

6 Mart 1926'da Aksaray'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:100.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Kurucuları Aksaray mebus, eşraf, tüccar, emlak ve toprak sahipleridir.

- ✓ **Afyonkarahisar Terakk-i Servet Bankası T.A.Ş.**

6 Eylül 1926 Afyon'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:100.000 TL dir. Bankanın Kurucuları: Afyonlu tüccarlar, toprak sahipleri ve eşraflardır. Bankanın Özellikleri: Banka önce Tiryakizade Bekir Ağa ile Mızrakyan ve Şürekasınca 13 Mart 1914'te kurulan Terakki-Servet Milli Şirketinin 1926 yılında A.Ş. olarak bankaya dönüşmesinden doğmuştur.

- ✓ **Niğde Çiftçi ve Tüccar Bankası T.A.Ş.**

26 Haziran 1926'da Niğde'de kuruldu. Kuruluş Sermayesi:50.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Niğde tüccarları, mebusları ve Bor'lu Halit Beydir.

- ✓ **Emlak ve Eytam Bankası T.A.Ş.**

11 Temmuz 1926'da Ankara'da kurulduçKuruluş Sermayesi:20.000.000 TL dir. Bankanın Özellikleri: Amacı 26 Mayıs 1926 tarih ve 884 sayılı Kanun uyarınca bina ve üzerine inşaat yapılacak arsa sahiplerine kredi vermektir.

- ✓ **Nevşehir Bankası T.A.Ş.**

10 Şubat 1927'de Nevşehir'de kuruldu. Kuruluş Sermayesi:50.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Nevşehir tüccarlarıdır. Bankanın Özellikleri:1947 yılında ana sözleşmedeki süresi sona erdiğinden tasfiye edilmiştir.

- ✓ **Kocaeli Halk Bankası**

7 Mart 1927'de Kocaeli'de kuruldu. Kuruluş Sermayesi:50.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Kocaeli tüccarlarıdır.

- ✓ **Denizli İktisat Bankası T.A.Ş**

10 Nisan 1927'de Denizli'de kuruldu. Kuruluş Sermayesi 100.000 TL dir. Bankanın Kurucuları: Denizli mebus ve tüccarlarıdır.

- ✓ **Akseki Ticaret Bankası T.A.Ş.**

29 Haziran 1927'de İzmir'de kuruldu. Kuruluş Sermayesi:250.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: İzmir'deki Aksekili tüccarlardır. Bankanın Özellikleri:1958 yılında adı İzmir Ticaret A.Ş.'ye çevrilmiştir. Daha çok ticaret ve sigortacılıkla uğraşmıştır.

- ✓ **Eskişehir Bankası T.A.Ş.**

21 Temmuz 1927 Eskişehir 'de kuruldu. Kuruluş Sermayesi:500.000 TL'dir. Banka, Eskişehir mebusu Emin Beyin öncülüğünde Eskişehir ve Mihalıççık tüccarları, Eskişehir Belediyesi ve İl Özel İdaresi tarafından kuruldu.

- ✓ **Ermenek Ahali Bankası**

3 Eylül 1927'de Ermenek'te kuruldu. Kuruluş Sermayesi:100.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Arazi ve emlak sahipleri ile tüccarlardır. Bankanın Özellikleri:1942 yılında Bankanın tasfiye işlemleri tamamlanmıştır.

- ✓ **Şarki Karaağaç Bankası T.A.Ş.**

29 Kasım 1927'de Şarkikaraağaç'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:100.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Kurucuların büyük çoğunluğu tüccardır.

- ✓ **İzmir Esnaf ve Ahali Bankası T.A.Ş.**

19 Ocak 1928'de İzmir'de kuruldu. Kuruluş Sermayesi:1.000.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: İzmir Özel İdaresi, tüccarlar. Kuruluşa Vali Kazım Paşa öncelik etmiştir.1959 yılında Egebank adını almıştır.

- ✓ **Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.**

22 Mart 1928'de İstanbul'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:1.000.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Tüccar, mühendis ve müteahhitler: Halit Tahir Bey, Haydar Salih Bey, Süleyman Bey, Hikmet Bey, Emin Mağmumi Bey, Cemal Bey, Ahmet Fahri Bey, Şakir Bey, Necdettin Ali Bey, Mehmet Cemal Bey'dir.

- ✓ **Ürgüp Zürra ve Tüccar Bankası**

16 Mayıs 1928 de Ürgüp'te kuruldu. Kuruluş Sermayesi:30.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Ürgüp tüccar ve toprak sahipleri, Niğde mebusları, Ürgüp Belediyesi, Ticaret Odası, Muallimler Birliği'dir. Bankanın Özellikleri:1941 yılında faaliyetine son vermiştir.

- ✓ **Karadeniz Bankası T.A.Ş.**

29 Mayıs 1928 Trabzon'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:100.000 TL'dir.

- ✓ **Bor Esnaf Bankası**

19 Haziran 1928'de Bor 'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:25.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Çolakzade Nuh Bey Niğde Mebus Halit Hüsnü Bey ve Bor tüccar ve arazi sahiplerinden 12 kişiden oluşmaktadır. Bankanın Özellikleri:1949 yılında fesh olunmuştur.

- ✓ **Adapazarı Emniyet Bankası T.A.Ş.**

1 Ağustos 1928'de Adapazarı'nda kuruldu. Kuruluş sermayesi 120.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Adapazarlı tüccarlardan oluşmaktadır. Bankanın

Özellikleri:1919 yılında bir komandit şirket olarak kurulan Banka,1928'de A.Ş'e dönüştürülmüştür.

- ✓ **Lüleburgaz Birlik Ticaret Bankası T.A.Ş.**

16 Ocak 1929'da Lüleburgaz'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:40.000. TL'dir. Bankanın Kurucuları: Lüleburgazlı tüccarlar ve birkaç çiftlik sahibidir.

- ✓ **Mersin Ticaret Bankası T.A.Ş.**

6 Mart 1929'da Mersin'de kuruldu. Kuruluş Sermayesi:100.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları:1940 yılı Genel Kurulunda tasfiye kararı alınmıştır.

- ✓ **Van Milli İktisat Bankası**

8 Mayıs 1929'daVan'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:50.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Mebuslar ve tüccarlardan oluşmaktaydı. Bankanın Özellikleri: Bu banka 1933 yılı genel kurulunda Adapazarı Türk Ticaret Bankasıyla birleşme kararı almıştır.

- ✓ **Kastamonu Bankası T.A.Ş.**

24 Şubat 1930 'da Kastamonu'da kuruldu. Kuruluş Sermayesi:50.000 TL'dir. Bankanın Kurucuları: Kastamonulu tüccarlar, mebuslar, Belediye Reisi ve CHF Yöneticilerinden oluşmaktaydı. Bankanın Özellikleri:1938 yılı Genel Kurulunda fesih kararı alınmıştır.

Yerel bankaların dışında bu dönem 6 yabancı banka da kurulmuştur. (web[2])

1-Banque Chrisoveloni-Hrisoveloni

2-Banque Belge Pour L'etrage

3-Banque Generale Pour Le Commerce

4-İtalyan Şark Bankası

5-Banque Franco Asiatique

6-Banque Russe Pour Le Commerce Exterieur

Cumhuriyetin ilk yıllarında önemli sektör olan bankacılık sektörünü, devlet desteklemeye çalışmıştır. Özellikle gelişmesini istedikleri sektörlere yardımcı olmak, finans kaynağı olması için bankaları kurmuştur. Bankacılık devlet eliyle yapılmaya çalışılmış.

Dönemin en başarılı örneği günümüzde halen faaliyet gösteren 2017' de The Banker dergisinin sıraladığı bankalar listesinde 122. Sıraya giren Türkiye İş Bankası (1924)'te her ne kadar devlet desteğiyle kurulmuş olsa da özel sermayelidir. Özel bankaların ilk girişimidir. İzmir İktisat Kongre sonucunda kurulan banka Atatürk önderliğinde kurulmuştur. Genellikle Atatürk 'ün bankası olarak adlandırılıyor.

1924 te kurulan İş Bankasının görevi piyasaya kredi sağlamak, piyasadaki tefecileri ortadan kaldırmak ve ülkedeki halkı tasarrufa yönlendirmeye çalışmaktır.

Bu dönemde ana bankalar kurulmuştur. Bunlardan ikinci ise 1925 'te kurulan Sanayi ve Maadin Bankasıdır. Üçüncü olarak da 1930'da bankaların bankası Merkez Bankası kuruldu.

Merkez Bankası ülkenin para piyasasını düzenleyecek kurum olduğundan İş Bankası ve Sanayi ve Maadin Bankasından tarih olarak geç kurulmuştur. Çünkü öncelikli sektörlerin gelişmesi için bu sektörleri destekleyen bankalar açıldı.

Ülke bankacılık konusunda tecrübesizdi. Para piyasasını enflasyon, parasal istikrar, finansal istikrarı sağlamak için Merkez Bankası kuruldu. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası 1930 'da kurulmuştur. Çalışmalar 1920'li yıllarda başlamış,1930 yılında bazı mali sıkıntılar nedeniyle ancak bitirebilmiş,1980'e değin devletin kontrolü temelinde ve kısıtlı miktardaki mali araçlar ile1980 sonrasında ise hızlı adımlarla araç zenginliğine dönüşmüş.

Liberalleşmenin de etkisiyle bankacılığın denetlenmesi durumu da önem kazanmıştır.

Merkez Bankası ülkenin para piyasasını düzenleyecek kurum olduğundan İş Bankası ve Sanayi ve Maadin Bankasından tarih olarak geç kurulmuştur. Çünkü öncelikli sektörlerin gelişmesi için diğer bankalar açıldı. Ülke bankacılık konusunda tecrübesizdi. Para piyasasını enflasyon, parasal istikrar, finansal istikrarı sağlamak için Merkez Bankası kuruldu.

Bu dönemde kurulan diğer önemli bankalardan biri de (22 Mayıs 1927) Emlak ve Eytem Bankasıdır. Bu bankanın görevleri arasında kredi piyasasını

düzenlemek, ulusal bankacılığı geliştirmeye çalışmaktır. Genellikle inşaat sektörüne kredi sağlamaktır.

Ulusal bankacılık,2.Meşrutiyet döneminde başlamıştır. Ulusal bankacılığın gelişimini sağlayarak, farklı sektörlerin örneğin tarım sektörü, sanayi sektörü, ticaretle uğraşanları bir araya getirerek, gelişigüzel olan sermayenin bir araya getirilmesi sağlanmış.

Böylelikle İzmir İktisat Kongresinde amaçlanan ulusal ekonomi, ülkenin bağımsızlığı, ekonomik bağımsızlığa olması görüşünden etkilenerek bu dönemde ekonomik girişimler sağlanmış, sektör bankacılığına ilk adımlar atılmış ve sektörlerin gelişmesi için çaba gösterilmiştir. İzmir İktisat Kongresi, yeni doğan ülkeye, ekonomik gelişmeleri için bir kılavuz niteliğinde olmuştur.

Ekonomik bunalımdan(1929) sonra liberal politikadan vazgeçilmiş. Türkiye ye özgü devletçilik politikalarına başlanmıştır.

2.2.2. 1933-1945 Devlet Bankalarının Kuruluşu

Devletçilik uygulamaları, ülkemizde ekonomik kriz etkisiyle hızlandırılmaya başlatıldı.

Devletçilik, sanayi geliştirirken bir yandan da özel sektörü geliştirdi. Devlet, devletçilik politikasıyla öncelikli sektörü sanayi olarak seçmiştir.

Devlet, sanayiye katkıda bulunmak için I.Beş Yıllık Sanayi Planı 1933 ‘te devreye sokmuştur. Ancak faaliyete 1934’te başlanmıştır.

Sanayi Planı için Rusya‘dan örnekler alınmış ve uygulamaya konulmuştur. Plan sayesinde gerekli kurumlar kurulmuştur. Bunlar enerji gereksinimi sağlamak için ‘Elektrifikasyon ve Enerji Teşkilatı’ diğer bir kurum ise Altın ve Petrol arama ve işletme idaresidir.

Kalkınma planıyla devletçilik ilkesine dayanan kamu kurumlarının kurulması ülkenin varlıklarının sanayileşmeye aktarılması ve ülkede, temel ihtiyaçlarını karşılanması için sanayi kuruluşları kurulması hedeflenmiştir.

(1934-1938)’de uygulanan planın yöneticisi Sümerbanktır. Sermayenin çoğunu Sümerbanka aktarılmış ve çok az kısmı İşbankasına verilmiştir. Çünkü devlet öncelikli sektörü sanayi olarak seçip, devletçilik politikası uygulamıştır.

Sanayileşmede devlet müdahalesi söz konusuyken devlet özel sektörle rekabet halinde değildi. Özel sektör yetersiz olduğundan, yatırımlar devlet eliyle gerçekleştirilir. Özel sektör ve devlet sektörü birbirini tamamlayıcı nitelikte olmuşlardır. Devlet, sadece sektörleri idare etmek zorundaydı.

Bu dönemde kurulan bankalar bunlardır:

1-Sümerbank (1933)

2-Belediyeler Bankası (1933)

3-Etibank (1935)

4-Denizbank (1938)

5-Halk Sandıkları (1938)

Bu bankaların kurulmasıyla devlet korumacı niteliğindeyken, aynı zamanda müdahaleci yapıya sahip oldu böylece devlet eli ile yatırımlar yapılmaya başlanmıştır.

- ✓ **Sümerbank**

Devletin işletmeciliğini üstlendi. Devletçilik politikasını uygulayan ilk bankamızdır.1933-1950 döneminin ilk kamu bankası Sümerbank olmuştur. Bu banka, 3 Haziran 1933 tarih ve 2262 sayılı yasayla kurulmuştur. Farklı bir bankacılık türü olup diğer bankalara örnek niteliğindedir.

- ✓ **Belediyeler Bankası**

Ülkenin kalkınması için öncelikle küçük yerleşim yerlerinden başlanılması gerektiği görüldü. Parça bütün ilişkisi kuruldu. Belediyelere uzun vadeli kredi vererek, şehir ve kasabaların altyapı hizmetleri, elektrik, su gibi kamu hizmetlerinin yerini sağlamak amacıyla yerel yönetimleri kalkındırmaya çalışılmıştır.

- ✓ **Etibank**

Kalkınma planında yer almamasına rağmen madencilik ve enerji kesiminde yetersiz olduğu anlaşılmış ve bu kesimlere finansal sağlayacak, bu kesimleri yönetecek, yenilerini oluşturacak bir kuruluşa ihtiyaç olduğu fark edilmiştir. Madencilik ve enerji sektörüne teşvik sağlamak için kurulmuştur.

✓ **Denizbank**

Limanları tekelleştirerek, deniz işletmelerine kredi vermek, yeni kuruluşlar kurmayı sağlamak, denizcilikle ilgili kurumları bir arada tutarak ekonomik kalkınmayı sağlamak için kurulmuştur. Bu dönemde çoğu işletmeler bu bankaya devredildiğinden devlet müdahalleleri artmıştır.

✓ **Halk Bankası**

Atatürk, esnafa kredi konusuna önem vermiş ve devletimizin ekonomik ve sosyal sorumluluğu arasında olduğunu üstüne basa basa belirtmiştir. Günümüzde de kobi kredilerinde önemli yeri vardır. Açıldığı dönemde küçük işletmelere ucuz kredi olanağı tanımıştır.

Tablo 11: Türkiye' de Kapanan Bankalar ve Kapama Nedenleri

Banka Bilgileri			**Kapanma Nedeni**										
			Yönetimsel Nedenler		**Finansal Nadenler**					**Diğer Nedenler**			
Banka Adı	**Kuruluş Tarihi**	**Kapanış Tarihi**	**Hatalı Kararlar**	**Kötü Niyet**	**Likitide**	**Faiz**	**Kur**	**Kredi**	**Operasyon**	**Rekabet**	**Ekonomik Krizler**	**Sermaye Kaybı/Zarar**	**Yeterli Bilgi Yok**
Türk Ticaret ve Sanayi Bankası	1925	1932									X		X
Türk Sanayi ve Maadin Bankası	1925	1932									X	X	
Türkiye Sanayi Kredi Bankası	1932	1933										X	
Üsküdar Bankası	1929	1933								X	X		
Karaman Çiftçi Bankası T.A.Ş.	1925	1934								X	X	X	
Aksaray Halk İktisat Bankası	1926	1936								X	X	X	
Kayseri Milli İktisat A.Ş.	1933	1936						X		X	X	X	
Trabzon İktisat Limited	1928	1937								X	X	X	
Trabzon Tasarruf ve İkaz Sandığı	1928	1937								X	X	X	
İstanbul Esnaf Bankası	1925	1938		X							X	X	
Kastamonu Bankası	1930	1938								X		X	
Diyarbakır Bankası	1931	1939											X
Kırşehir Ticaret Bankası	1931	1939								X	X	X	X
Niğde Çiftçi ve Tüccar	1926	1939									X	X	

Bankası													
Denizbank	1938	1940									X		X
Mersin Ticaret Bankası	1929	1940						X			X	X	
Ermenek Ahali Bankası	1927	1942								X	X	X	

Ekonomik kriz bankaların faaliyetlerini etkilemiş olup yerel bankalar; kamu bankaları ve İş Bankası ile rekabet edemediğinden kısa sürede kapanmıştır. (Hatipoğlu, 2012:130-131)

2.2.3 Dönemin Genel Özellikleri

- ✓ Sıfırdan kalkınan bir ülke olmasına rağmen devletçilik politikalarıyla büyüme hızı artmıştır. Dönemde milliyetçilik, milli birlik anlayışı gelişti. Kurumlar millileşti. Ekonomik Bağımsızlık politikası uygulanmaya çalışıldı. (Özsoylu 2011:55)
- ✓ Yabancı sermayenin elindeki elektrik santralleri, telefon şirketleri ulusallaştırıldı. (Şahin, 2006:64)
- ✓ Ülkenin zorunlu ihtiyaçlarından dolayı devletçilik politikası uygulanmıştır. (Karluk, 2009:216)
- ✓ Bu dönemde ülke içindeki kaynaklar, sanayi sektörü öncelikli olduğu için sanayi sektörüne aktarıldı. Büyüme sanayi sektöründe olmuş diğer sektörler gelişmediğinden sektörler arası dengesizleşme ortaya çıkmıştır.
- ✓ Bu dönemde irili ufaklı kurulan bankalar devletin kurduğu bankalarla rekabet edememiş ve ekonomik bunalımdan kaynaklı çoğu kapanmıştır. (Akgüç, 1975:15)
- ✓ Bankalar bu dönemde 1938 e kadar kurulmuş olup,1938-1944 yılları arasında banka kurulmamış II. Dünya Savaşından kaynaklı ekonomik gelişme sağlanmadığından, bankacılık alanında da gelişme gösterilmemiştir. (Çivi, 1985: 101-102)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SANAYİ VE MAADİN BANKASI HAKKINDA

3.1. SANAYİ VE MAADİN BANKASI

Cumhuriyetle bağımsızlık giderildi ve sıfırdan kurulan ülkenin ekonomik problemleri vardı böylelikle ivedi bir şekilde sorunlar çözülmeliydi, sıra ekonominin büyümesini aceleci bir şekilde sağlamaktı Ekonominin gelişmesi ve bankaların yabancıların elinde olması, yabancı sermayeyle yönetilmesi, bankanın sermayesini, kaynaklarını menfaatine göre kullanmış olmasından kaynaklı bankalar yerelleştirilmeye başlatılmıştır. Böylelikle banka devletin elinde, sermaye ve kaynaklarda devletin elinde olacaktır. Ekonominin geliştirilmesi için ayrıcalıklı sektörlere kaynakları aktaracak, sektörler istihdam yaratacak dışa bağımlılığı azaltacak ve ihracat- ithalat dengesi kurulacaktır.

Sanayi ve Maadin Bankasının kurulmasının temel amaçlarından biri devletin kısıtlı kaynaklarını bankaya aktarmak, belirli sektörlere teşvikte bulunmak ve ekonominin seyrini değiştirme çabasında bulunmaktır.

Bankacılık sektörü, ekonomide bir anahtar görevi görür. Sektörlerin önünü açan, bankacılık geliştikçe arkasından diğer sektörlerde gelişir bir nevi lokomotif görevi görüyor. Sektörleri bir zincire benzetirsek ilk halkası bankacılık sektörü olur yani ekonomiyi ilk yönlendiren bankacılık sektörüdür. Para piyasasının temelini oluşturur. İktisat politikalarının gerçekleştirilmesinin temeli yine bankalardır. Bankacılık sektörlerin yönünü belirlediği için pusula görevi de görür. Bankacılığın lokomotif, anahtar ve pusula görevi gördüğü sektörlerin gelişimini sağlamada ülke için önemli sektörlerden biri sanayicilik diğeri madencilikti bu sektörlere ayrım yaparak geliştirmek için Sanayi ve Maadin Bankasını kurma amacı güdmüştür.

Liberal ve devletçilik politikaları kurmak içinde bankalar kurulmuştur. Sanayi ve Maadin Bankasının kurulmasıyla liberal politikalar uygulanmış. Sümerbank'ın kurulmasıyla da devletçilik politikası uygulanmıştır. Liberal politikalar uygulanırken ülke yeni savaştan çıkmış, girişimcisi az, sermaye yetersiz, eğitimli istihdam yoktu

son olarak da Dünya Bunalımından etkilenen ülke sonuç olarak liberal politikadan vazgeçip devletçilik politikası uygulamaya başlamıştır. Devletçilik uygulanırken devlet hem müdahale edecek, hem de yatırımları bizzat kendisi yapacaktı. Devletçilik politikası uygulamasında asıl amaç ülkedeki sermayeyi azınlıktan kurtarma, ekonomideki millileşmeye gitmektir. Ekonomide kimseye bağlı kalmamaktı. Yeni kurulan ülkede banka sisteminin iyi oluşturdukları takdirde ekonomik istihdam, ekonomik istikrar ülkede sağlanacaktı.

3.1.1. Kuruluşu ve Özellikleri

Cumhuriyet kurulduktan sonra alınan politikalar İzmir İktisat Kongresinde alınan kararlar doğrultusunda uygulanmaya başlanmış. Bu politikalardan biri de özel sektörün serbest piyasa koşullarında sanayileşmesidir. (Kayra, 2015: 49)

Kongredeki bazı görüşler, bankanın kurulmasını desteklemiştir. Bunları sayarsak:

a)Yabancı sermayeyle baş edebilecek milli bankaların kurulması gerekir.

b)Ülkenin kredi kuruluşları yetersizdir ve böylelikle kredi pazarı geri kalmıştır.

c)Ekonomik ilerleme, ekonominin kilit sektörü olan bankacılığın ilerlemesiyle olacağı savunulmuş.

d)Özel sektörün kaynakları kıt olduğundan, devlet eliyle banka kurulmalıdır.

e)Kongrede Atatürk'ün sözüne istinaden ekonomide de bağımsızlık gerektiği savunulmuştur.

Kongrede sanayi ve madencilik alanında bazı kararlar alındı. Sanayi ve madenciliği destekleyen bankanın kurulması gerekliliği ve yabancıların elinde olan madenciliğimizi ulusallaştırmaktı.

İzmir İktisat Kongresi ülkenin yapılanma yıllarında ekonomik gelişmelere rehber niteliğindedir. Kongre kararı doğrultusunda banka kuruldu. Yatırım ve kalkınma alanında ilk defa banka kuruldu.

Atatürk, ekonomide bütün sektörlerin birbirine bağlı olduğunu yani bir zincirin halkası gibi olmalı sektörlerin birbirlerini tamamlayıcı özelliği olması gerektiğini savunmuş. Ekonomide, özel sektörün gelişmesi için ekonominin en temel ayağını yani bankacılığı geliştirme çabası gösterilmiştir.

Sanayi ve Maadin Bankası ekonomik büyümenin bir alt kümesi olacaktır. Ekonomide ulusallaşmak için sanayileşmek, sanayileşince de ekonomik ilerleme gerçekleşecekti.

Osmanlı Döneminde sadece tarımsal gelişme gösterilmiş ve sanayileşmek için herhangi bir girişimde bulunamadığından ülke sanayi konusunda geri geri kalmıştı. Ülkede sanayileşmeyi artırmak için ilk atılımlardan biri olan 19 Nisan 1925'te devlet bankası olarak 633 sayılı kanunla Sanayi ve Maadin Bankası kuruldu.

Sanayiyi teşvik etmek için kurulan banka 1 Mayıs 1925 tarihinde faaliyete başlamıştır. (Kayra, 2015: 232-234) Rusya'dan etkilenmiş Rusya rol baz alınmış ve başkent Ankara da kurulmuştur. (Şahinkaya, 1999:107-109)

Bankanın kuruluş yasasında 8. Maddesinde, özelleştirme ilkesini ilk defa yer verilmiştir. Kalkınma ve yatırım bankalarının temeli Sanayi ve Maadin Bankasının kurulmasıyla atılmıştır. Banka Osmanlıdan kalan tekel işletmeleri, fabrikaları devralmıştır. (Aktan, 2002:63-64)

Sanayi ve Maadin Bankası Türkiye'nin ilk kamu iktisadi teşebbüsüdür. (Karluk, 2009:280) Özel kanunla kurulan banka Ticaret Bakanlığı tarafından kurulmuştur. (Hatipoğlu, 2012:32)

Banka nitelik olarak adlandırılacaksa işletme bankası olarak adlandırılabilir. Sanayi ve Maadin Bankası iki başlı bir bankadır. Bir başı işletmecilik yapmak yani kendine devredilen işletmeleri düzenleyip, özel sektöre devretmek, ikinci başı ise özel sektöre kredi vermektir. Sanayici ve madencilerin kredilerini temin etmektir. Banka sadece kanunda belirtilen, banka işlemlerini yapabiliyordu.

Bankanın özelleştirme hükmüne göre banka, bankaya devredilen teşebbüslerin yüzde 51 payını Sanayi ve Maadin Bankasına ve türklere bırakmak kaydıyla yüzde 49 payı anonim şirket kurma amacı ve payların isme yazılı olma kaydıyla elinden çıkarabilecekti. (Karluk, 2009:310)

Bankanın kuruluş amacı, özel işletmelere kredi vermek, özel sektörle ortaklıklar kurmak ve devlete ait olan sanayi kuruluşlarını geçici olarak işletmek ve zamanla bunları özel sektöre devretmekti. Bankanın kurulmasıyla kamu sektöründen, özel sektöre kaynak aktarılmaya ve böylelikle kamu-özel kaynak aktarımı düzenlenmesi ilk defa yapıldı. (Kepenek&Kepenek, 2010:46)

Sanayi ve Maadin Bankası, sanayi ve maden sektörüyle uğraşan kişi ve kurumlara kredi vermek, Osmanlıdan kalan devlet işletmelerini anonim şirket şekline dönüştürmek ve yüzde 51 inin bankanın ve türklerin himayesinde tutmak gibi görevleri vardı. (Kazgan, 2009:56)

3.1.2. Sermayesi

'Bankanın sermayesi, Kuruluş Kanununun 3.maddesine göre, Ticaret Bakanlığı'nın 1925 yılında kurmuş veya iştirak etmiş olduğu fabrika ve şirketlerdeki hisse ve sermayesi, 1926 yılı ve izleyen yıllar bütçelerine konulacak sanayi teşvik tahsisatı ve harp sanayi dışında devlete ait fabrikalar ve bunların mütedavil sermayesi ile teşekkül edecekti. Bankaya hükümetin izni ile sermayesinin yüzde 50 sini geçmemek üzere faizli veya faizsiz, ikramiyeli veya ikramiyesiz temmettü iştiraki veya iştiraksiz tahvil ihraç veya kısa vadeli istikraz yapma yetkisi tanımıştır.' (Zaarakolu, 1974:23)

Bankanın sermayesi, bankaya devredilen fabrikalar ve fabrikaları dolaşımdaki sermayeleri, bankanın Ticaret Bakanlığının, bankanın kurulma tarihine kadarki tesisi ve ortak olduğu fabrika ve şirketlerin hisse senetleri, son olarak da Ticaret Bakanlığının bütçelerinde konu olan sanayiye verilen teşviklerden oluşuyordu.

Sanayi ve Maadin Bankası anonim şirket şeklinde kurularak, banka ticari yöntemlerle, yönetilecekti. Sayıştay, bankanın harcamalarına müdahale edeemezdi. Banka Ticaret Bakanlığı tarafından kurulduğu için, bakanlık kontrol eder ve maliye müfettişleri denetlerdi. Bankanın iç tüzüklerine Bakanlar Kurulu tarafından onay verilmesi, bankanın mali ve idari işlerinde bağımsız bir kurum olmadığını gösterir. Sanayi ve Maadin Bankası özerk bir kurum değildir. Bilançolar ise meclisteki encümenlerden oluşan genel topluluk tarafından onay veriliyordu. Bu kural ile ilk kamu iktisadi teşebbüs olan Sanayi ve Maadin Bankasından sonra kurulan KİT'lere örnek teşkil etmiştir. (Zaarakolu, 1974:23)

Bankanın kuruluş sermayesi 6.147.137 TL'dir. Devralınan işletmeler Beykoz Deri Kundura, Defterdar Yünlü Dokuma, Heneke Yünlü ve İpekli Dokuma, Bakırköy Pamuklu Dokuma İşletmeleridir. (Akgüç, 1975:25)

Sanayi ve Maadin Bankası ortak işletme sayısı 17'dir. Bankanın ortak olduğu işletmeleri sayarsak:

1.Ergani Bakır T.A.Ş.

2.Maraş Çeltik Fabrikası

3.İzmir Liman İşleri

4.Tosya Çeltik Fabrikası

5.Uşak Terraki Ziraat A.Ş

6.Yalvaş sanayi ve ticaret T.A.Ş

7.Aksaray-Azm Milli T.A.Ş

8.Malatya Teşebbusatı Sanayi

9.Trabzon Liman İşleri İnhisarı

10.Kütahya Çini İşleri T.A.Ş

11.Kilimli Kömür Madenleri T.A.Ş

12.Ankara Milli Mensucat T.A.Ş

13.Isparta İplik Fabrikası T.A.Ş

14.Eskişehir Lületaşı T.A.Ş

15.Kayseri Bunyon Halı İplik Fabrikası

16.Trabzon Elektrik T.A.Ş

17.İstanbul Liman İşleri İnhisar

Bu işletmelerdeki ortaklık payı %10-%30 arasındadır.(Şahinkaya, 1999:108) Bu işletmelerin çoğuna, devlet önceden kredi vermiş olduğu şirket ve ya ortaklıklardı.

Kurulduğu yılda, ödenmiş sermayesi 1.313.441 Lira ve Osmanlı devletinde devredilen dönen değerler (2.913.795) lira olan Feshane Mensucat Fabrikası Bakırköy Bez Fabrikası, Hereke Mensucat Fabrikası ve Beykoz Kundura Fabrikası sanayi işletmeleri bankaya devredilmiştir.

1932 yılına gelindiğinde bankanın ödenmiş sermayesi 8.971.000 liradır.

1925-1929 yılları arasındaki bilançolara bakıldığında iştirak (Özer, 2010 :148)

1925 ➡ 456.068 TL

1926 ➡ 933.123 TL

1928 ➡ 718.897 TL

1929 ➡ 1950.041 TL

Bankanın safi kârı incelendiğinde:

1925 ➡ 242.998 TL

1926 ➡ 933.123 TL

1927 ➡ 0.744 TL

1929 ➡ 463.135 TL

Bankanın cari borçlu hesabı

1926 ➡ 1.353.271 TL

1928 ➡ 3.178.438 TL

1929 ➡ 4.03.080 TL

Bankanın 1926 yılının başında sermayesi 6.147.137TL'dir. Sermayenin 2.000.000-TL nakit, geri kalan kısmı taşınmaz mallardan oluşmaktaydı. 1930 yılında sermayenin tamamı ödenmiş durumdaydı.

3.1.3. Faaliyetleri

10/Nisan/1925 tarihli ve 633 numaralı kanunla teşkil olunan Sanayi ve Maadin Bankasının vazifesini layıkıyla ifa edebilmesi için kanunun Üçüncü maddesi gereğince her sene bütçeden verilecek tahsisatla takviyesi kararlaştırılmış olmasına rağmen son senelerde buna imkan hasıl olmamasına rağmen Bankaca Hükümetten müdevver Fabrikalar işletilmekle beraber mühim tadilat ve ilavelerle bunlar, zamana uygun biçimde boşaltılmış ve hükümetten yarı kalmış olarak devir aldığı Tosya ve Maraş Çeltik ve Isparta ve Kayseri Halı İlme fabrikaları ikmal edilerek faaliyete getirilmiş ve bunlardan başka sermayesinin üç milyon lirasını Uşak Şeker Fabrikasına bağlamak zorunda kalan Banka, bütçeden yardım göremediği sebeple Ziraat bankasından 1,500,000 lira ve İngiliz Con- Vantritten 130.000 sterlin borç etmiş olduğundan ve halbuki İstikraz(borçlanma)ilen Şeraitinden daha müsait şartlarda tahvilat ihracı mümkün olduğundan ve Bankanın Heyeti umumiyece tetkik edilen bilançolarına göre sınai tehlikeler karşılığı olarak ayrılan 931.000 lira ile

beraber sermayesi 7,109,000 liraya baliğ bulunduğundan teşkil kanununun Dokuzuncu maddesine göre sermayesinin yarısını tecavüz etmemek ve şimdilik bir milyon liralığı ihraç edilerek borçlar kapatıldıkça miktarı o oranda arttırmak üzere elli senede itfa edilmek şartı ile Yüzde Beş faiz ve Yüzde bir ikramiyeli Üç buçuk Milyon liralık tahvil ihraç etmesine müsaade edilmesi, iktisat Bakanlığının II/6/1929 tarih ve 2422/15819 numaralı tezkeresi ile mevcut teklifi üzerine İcra vekilleri Heyetinin 12/61929 tarihli toplantıda kabul edilmiştir.

TCBA,12.6.1929 Tarih VE 030.18..01.02.4.34.16 Nolu Belge

KARARNAME

Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kanununun beşinci maddesine göre İktisat Bakanlığınca teklif olunup Şurayi devletçe düzenlenen nizamnamenin uygulaması, İcra Vekilleri Heyetinin 27.3.1929 tarihli toplantıda kabul olunmuştur.

Müddeti I/II/1929 tarihinde bitecek olan İstanbul'da Bahçekapu'da birinci vakıf hanın Malul gaziler cemiyeti isticarındaki kısmının seneliği 10,000 lira icar ve beş sene müddetle Sanayi ve Maadin Bankasına icarının İktisat Vekâletinden istenildiği ve teklif olunan bedelin idare encümenince takdir edilen kira bedelini idare encümenince takdir edilen icar bedeli misline uygun görüldüğü sebebiyle sözü geçen mahallin bu suretle kirası hakkında bir karar kabul edildi, Evkaf umum müdürlüğünün! 5/9/1929 tarih ve 85 numaralı resmi belgeyle teklif edilmiştir.

Keyfiyet icra Vekilleri Heyetinin 16/9/1929 tarihli toplantıda görüşülerek teklif yoluyla muamele ifası kabul olunmuştur.

TCBA, 16.9.1929 Tarih ve 030.18.01.02.15.47.3 Nolu Belge

1713 numaralı kanunun ikinci maddesine göre Türkiye Ziraat ve Sanayi ve Maadin Bankalarına verilecek avanslar hakkında İktisat Bakanlığınca hazırlanan müzakare İcra Vekilleri Heyetinin10/08/1930 tarihli x toplantıda tetkik olunarak verilecek avanslar için Maliye Bakanlığınca ortada bulunan faiz meselesi sonradan ayrıca kararlaştırmak x ve avansın hazineye iadesi için gösterilen ve hazinece çok uzun görülen müddet on beş seneden ibaret olmak ve avansın tediyesi miktar ve zamanca Maliyenin tertibine tabi bulunmak üzere bahsi geçen talimatnamenin tasdiki karar verilmiştir.

TCBA,10.08.1930 Tarih ve 030.10.01.08.13.55.1 Nolu Belge

İzmit Mevkii müstahkemenin ikinci memnu mıntıkası dahilinde bulunan Hereke fabrikasının kuvvei muharekesinden olan iki lokomobilin ayrılmayarak çalışmasını temin etmek üzere Sanayi ve Maadin Bankası tarafından getirtilen tesisatı yapacak olan 'OttoLinke ve Valter Selander' ismindeki iki Alman mütehassısın önceden bahsedilen fabrika için Herekeye azimetlerinde Erkanı harbiyei umumiye Riyasetince mahzur olmadığı bildirildiğinden 1115 numaralı kanunun 'B'fıkrasına uygun tevfikan müsaade itası; İktisat Vekaletinin 21/05/1930 tarih ve 9898/1885 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerin İcra Vekilleri Heyetinin 22/5/1930 tarihli toplantıda kabul olunmuştur.

TCBA,21.05.1930 Tarih ve 030.18.01.02.11.34.12 Nolu Belge

Sanayi ve Maadin Bankasına bağlı fabrikaların imalat ve faaliyetinin tekâmülü için bankaca celbine lüzum görülen Paris darülfünunundan ve 'Ecele centrale' ından mezun ve muhtelif fabrika müesseselerinde sermühendislik, müdürlük ve fen müşavirliği yapmış olan M.Bottin 'nin, senelik 150.000 fransız frangı maaş ve bir aylıkta ikramiye ve banka nizamnamesine göre mezuniyet ve ailesiyle birlikte gidiş dönüş yol masraflarının azami bir buçuk senelik tecrübeden sonra üç senelik bir sözleşme aktedilmezse üç aylık nisbetinde tazminat itasa şartlarla celp ve istihdamı; İktisat Bakanlığının 7826/271 numara ve I/II/1930 tarihli resmi belgede yapılan teklifi ve Maliye Bakanlığının 5/II/1930 tarih ve 762 numaralı mütaleanamesi üzerine İcra Vekilleri x 9/II/1930 tarihli toplantıda kabul olunmuştur.

TCBA,9.2.1930 Tarih ve 030.18.03.02.15.72.19 Nolu Belge

KARARNAME

20/II/1929 tarih ve 8566 numaralı kararnameye zeyildir:

Tuz idaresiyle yaptığı mumalede teahhüdatını günü gününe ifa ederek bir gün teahhurata meydan vermeyen ve milli bankadan madut olan Sanayi ve Maadin Bankası teminat mektubunun da Tuz inhisar İdarelerince veresiye tuz satış muamelatında kabulü, Maliye Vekaletinin 6/2/1930 tarih ve 5519/508 numaralı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 12/2/1930 tarihli toplantıda kabul olunmuştur.

TCBA,12.2.1930 Tarih ve 030.10.01.02.8.7.15 Nolu Belge

KARARNAME

Sanayi ve Maadin Bankasına ait Hereke deki dokuma fabrikası için mübayea edilen iki adet dokuma tezgahını kurmak üzere Alman halkının Konrad Reichel in memnu mıntıka dahilinde bulunana Herekeye azimetine müsaade itası İktisat Vekaletinin 5/3/1931 tarih ve 3720/1210/6 numaralı tezkeres ile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri x Heyetinin II/3/1931 tarihli toplantıda kabul edilmiştir.

TCBA,2.3.1931 Tarih ve 030.18.01.02.18.17.7 Nolu Belge

KARARNAME

İktisat Vekaletinin yazılan 21/08/1932 tarih ve 5710/192 numaralı tezkerede: Türkiye Sanayi ve Maadin Bankasının, Türkiye Sanayi Kedi Bankasına kalbine mütedair 2064 numaralı kanunun 23 x üncü maddesine göre teşkil edilecek heyetin Sanayi ve Maadin Bankası Umum Müdürü Sadettin, Vekalet Ticaret Müşaviri Şefik, Sanayi Umum Müdürü Şerif ve ihtisasına göre Kartal Yunus Çimento Fabrikası Muhasebe Şefi Hürrem beylerle, yalnız kendi fabrikalarına taalluk eden hususatta heyetin mesai ve müzakeratına iştirak etmek x üzere Hereke, Bakırköy, Beykoz ve Feshane Fabrikası müdürlerinden müteşekkil bulunması ve aynı madde hükmüne tevfikan kendilerine verilecek program ve talimat dairesinde heyetin mesai tarzlarını tespit, faaliyetini takip ve mürakabe ve lüzum görüldükçe toplantılarda hazır bulunmak ve bu suretle heyetle vekalet arasında daimi bir irtibat tesis eylemek üzere İktisat Vekaletince tayin edilen Ticaret İşleri Umum Müdürü Naki Beyle Maliye Vekaletince intihap edilecek zaata ve heyeti teşkil eden Sanayi ve Maadin Bankasu memurlarından İstanbulda bulunanlara ayrıca ücret ve hakkıhuzur verilmeyerek Ankaradan gideceklere yalnız harcırah kanuna göre harcırah, seyahat ve ikamet yevmiyesi ve Hürrem Beye de maktuan ayda üç yüz lira verilmesi ve bu suretle sarf edilecek mebaliğin şimdiden Sanayi ve Maddin Bankasınca tesviye edilerek kalp muamelesinin hitamında bu mebaliğin Kredi Bankası hesabına zimmet kaydedilmesi hususunda bir karar ittihazı teklif olunmuştur.

TCBA, 21.8.1932 Tarih ve 030.18.01.02.30.60.1 Nolu Belge

KARARNAME

Sanayi ve Maadin Bankası ile Fesane Şirketi, Hereke, Beykoz ve Bakırköy Fabrikalarının 1932 mali senesi içinde tedarik edecekleri makine ve malzeme bedellerinin zaman, müddet ve miktarları Maliye ve İktisat Vekiliklerince tespit olunacak şartlar içinde tediye edilmek kaydıyla (I.926.828) liralık yabancı malının alınmasına izin verilmesi sözü edilen Vekiliklerden yazılan 8/12/1932,13/12/1932 tarih ve 345,16624/680 sayılı tezkereleri üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 27/2/1933 toplantısında kabul olunmuştur.

TCBA,27.2.1933 Tarih ve 030.18.01.0234.12.6 Nolu Belge

KARARNAME

27/21933 tarih ve 13902 sayılı kararnameye zeyildir:

Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası ile bu bankaya bağlı Feshane Şirketi, Beykoz, Hereke ve Bakırköy fabrikaları için verilmiş olan (1,926,828) liralık dövizden bir kısmının Uşak şeker fabrikası ihtiyacına tahsisi ve Sanayi Maadin Bankasının kaldırılmış olması nedeniyle bu dövizlerden Türkiye Sanayi Kredi Bankası ile Devlet sanayi ofisinin istifade etmeleri; İktisat Vekiliğinin 19/3/1933 tarih ve 2650 sayılı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 29/3/1933 toplantısında kabul edilmiştir.

TCBA,27.2.1933 Tarih ve 030.018.01.02.34.20.10

KARARNAME

27/21933 tarih ve 13902 sayılı kararnameye zeyildir:

Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası ile bu bankaya bağlı Feshane Şirketi, Beykoz, Hereke ve Bakırköy fabrikaları için verilmiş olan (1,926,828) liralık dövizden bir kısmının Uşak şeker fabrikası ihtiyacına tahsisi ve Sanayi ve Maadin Bankasının kaldırılmış olması nedeniyle bu dövizlerden Türkiye Sanayi Kredi Bankası ile Devlet sanayi ofisinin istifade etmeleri; İktisat Vekiliğinin 19/3/1933 tarih ve 2650 sayılı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 29/3/1933 toplantısında kabul edilmiştir.

TCBA,27.2.1933 Tarih ve 030.018.01.02.34.20.1

TÜRKİYE SANAYİ VE MAADİN BANKASI KANUNU

BİRİNCİ MADDE- Müessesatı sınaiye tesisine hizmet ve buna müteferri bilcümle muamelatı ticariye ve itibariyyeyi icra eylemek üzere 'Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası'namiyle bir banka teşkil edilmiştir.

İKİNCİ MADDE-Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası attiyüzzikir muamelat ile iştigal eder.

A)Bankaya devredilmiş olan müessesatı sınaiyeyi teşekkül edecek şirketlere devredinceye kadar bizzat idare etmek;

B)iştirak suretiyle tesisatı sinaiyede bulunmak ve işletmek;

C)Bizzat ve iştirak suretiyle maden imtiyazı almak ve biliştirak maden işletmek;

D)Türk sanayi ve maadin ashabına ve maden mültezim amillerine ikrazatta bulunmak;

H)Maksadı teşekkülüne muvafık olmak üzere her türlü banka muamelesi yapmak.

ÜÇÜNCÜ MADDE-Bankanın sermayesi berveçhi ati mebaliğ ve emvalden teşekkül eder:

A)Ticaret vekaletinin 1340 senesinden tesis veya iştirak etmiş olduğu fabrika ve şirketlerdeki hisse ve sermayesi;

B)Ticaret vekaletinin 1341 senesi ile sinini müteakibe bütçelerine vazolunacak teşvikati sinaiye tahsisatı

C)İmalatı harbiyeye mahsus olanlardan maada Devlete ait fabrikalar ve bunların mütedavil sermayeleri.

DÖRDÜNCÜ MADDE – Hükümet, Türkiye Sanayi ve Maadin Bankasından istikraz akit ve sermayesini istirdat edemez.

BEŞİNCİ MADDE-Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası Ticaret vekâletinin tahtı nezaretinde olup şehsiyeti hükmiyeyi haizdir. Bir müdiri umumi ile bir muavin ve bankacılık ve sanayi ve maadin umurunda mutahassıs beş azadan mürekkep yedi kişilik bir meclisi idare tarafından idare olunur. Mebuslardan ve maden ve fabrika sahiplerinden aza intihap olunamaz.

ALTINCI MADDE-Bankanın müdiri umumi ve muaviniyle meclisi idare azaları Ticaret vekaletinin inhası ve İcra Vekilleri Heyeti kararı ve Reisi Cumhurun tasdikiyle tayin edilir. Müdiri umumi ve muavininden gayri meclisi idare azasının

müddeti memuriyetleri dört senedir. İlk ikinci sene nihayetinde azanın üçü kura ile tebdil olunur. yeniden intihapları caizdir.

YEDİNCİ MADDE –Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası muafiyatı atiyeden istifade eder:

A)Bankanın sermayesi, ihtiyat akçesi, temetüatı, uhdesinde mukayyet emvalimenkulesi bilumum rüsum ve tekalif ve harçlardan muaftır;

B)Bankanın ihraç edeceği her nevi tahvilat ve banka ile devairi resmiye beyninde cerayan edecek muamelata müteallik evrak, senedat ve ilanat damga resminden ve sair rüsumve tekaliften muaftır,

C)Banka Türkiye' de vakı olacak bilumum muhaberatan ve nukut ve saire irsalatından dolayı posta ve telgraf ücretinden muaftır.

SEKİZİNCİ MADDE-Banka kendisine devredilen fabrikaları yüzde elli biri nama muharrer senetle kendisine ve türk efrat ve eşhaı hükmiyesine ait olmak üzere tesis edeceği Türk anonim şirketlere devrederek işletmeye mezundur.

DOKUZUNCU MADDE-Banka Hükümetin müsaadesiyle sermayesinin nısfi derecesinde faizli veya faizsiz ikramiyeli veya ikramiyesiz hissei temettua iştirakli ve iştiraksiz tahvilat ihracına veya kısa vadeli istikraz aktine mezundur.

Tahvilat, devair ve müessesatı resmiyece kıymeti muharrereleri üzerinden kefalet akçesi olarak kabul olunur.

ONUNCU MADDE-Bankanın sarfiyatı kablessarf ve badessarf Divanı muhasebat vize ve tetkikına ve Usulü muhasebei umumiye kanununa tabi değildir.

ON BİRİNCİ MADDE-Bankanın temettüatı safiyesinin yüzde altısı faiz namiyle bilifraz sermayeye zammolunarak bakiyesinin yüzde onu ihtiyat akçesine, yüzde onu temettülü tahvilata, yüzde onu da meclisi idare azasiyle memurin ve müstahdemine maaşları nisbetinde verilecek ikramiyeye tefrik ve tahsis ve yüzde yetmişi sermayeye ilave olunur.

ON İKİNCİ MADDE-İhtiyat akçesi bir milyon liraya baliğ olduktan sonra ihtiyat akçesine muhassas yüzde on hissei temettüün nısfi temettülü tahvilata ve nisfi diğeri memurin ve müstahdemin ikramiyesine tahsis edilir.

ON ÜÇÜNÇÜ MADDE-Bankanın bütçesi ve bütçeye müteallik muamelatı sairesi ile senelik bilançosu meclisi idaresince tanzim ve Muvazenei maliye

encümeni ile Ticaret encümenlerinden ve müteşekkil bir heyeti umumiye tarafından tetkik ve tasdik olunur.

ON DÖRDÜNCÜ MADDE-Bankanın hesabatı Maliye müfettişlerinin teftişine tabidir.

ON BEŞİNCİ MADDE-İşbu bankanın nizamnamesi dahilisi Meclisi idaresince tanzim ve İcra Vekilleri Heyetince tasdik olunur.

ON ALTINCI MADDE-İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

ON YEDİNCİ MADDE-İşbu kanunun icrayi ahkamına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

MADDEİ MUVAKKATE-Bankanın 1341 senesine ait bütçesi bilahare usulü dairesinde tasdika arzedilmek üzere Meclisi idaresince tanzim ve Ticaret vekâletinin tasvibiyle tatbik olunur.

Tablo 12: Bankanın Faaliyet Gösterdiği Yıllarda İthalatını Gösteren Tahıl ve Bakliyat Miktarları

YILLAR	1000 TON
1923	161.4
1924	207.8
1928	155.0
1930	11.7
1931	9.2
1932	4.8

Kaynak: Yaşa, M,'Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978'AkbankKültür Yayını,s,80

1923-1932 yıllar arasında tarımsal ürünlerin ithalatı yıl geçtikçe azalmıştır. Sanayileşmede ancak çok önemli adımlar atılamamış.

Tablo 13: Bankanın Şeker, Çimento ve Yünlü dokuma İthalatı

YILLAR	ŞEKER	ÇİMENTO	YÜNLÜ DOKUMA
	1000 TON	1000 TON	TON
1923	47.7	5.07	1242
1924	52.7	7.62	1710
1925	67.7	29.76	1284
1930	63.3	60.08	1080
1931	44.3	30.80	916

Kaynak: Yaşa, M,'Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978'Akbank Kültür Yayını, s,81

Tablo 14: Bankanın Dış Ticareti (Milyon TL)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	FARK
1928	173.5	223.5	-50.0
1929	155.2	256.3	-101.1
1930	151.5	147.6	+3.9
1931	127.3	126.7	+0.6

Kaynak: Yaşa, M,'Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978'Akbank Kültür Yayını, s,81

1928 ve kriz yılı ithalat, ihracatan fazla olduğundan dış ticaret açık vermiştir.1930-1931 de artıya çıkmıştır.

Tablo 15:Cumhuriyetin İlk On Yılında Genel Bütçenin Durumu, Kesin Hesap Sonuçları (Milyon TL)

	Bütçe Gelirleri	Bütçe Harcamaları	(1)-(2) (3)	Bütçe harcamaları/GSMSH %4
1923	111,8	140,0	-28,2	14,7
1924	138,0	132,0	+6,0	11,0
1925	171,0	202,0	-31,0	13,3
1926	180,4	172,2	8,2	10,4
1927	204,0	199,0	5,0	13,5
1928	222,1	201,0	21,1	12,3
1929	224,1	213,4	10,7	10,3
1930	217,0	210	7,0	13,3
1931	165,2	181,8	-16,6	14,9
1932	186,8	212,0	-25,2	18,1

Kaynak: H.Şahin; Türkiye Ekonomisi,8.Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi,2006,s.50

Atatürk, denk bütçe taraftarıydı. Gelir olmadan harcama yapılmamıştır. Tabloya bakıldığında 1931 yılında bütçe açık vermiştir.1926-1938 dönemde daraltıcı maliye politikaları izlenmiştir. Kriz etkisiyle fiyatların genel düzeyi artmış olsa da 1929 yılı fiyatların ortalaması 1934 yılına göre iki katından fazlaydı.

Tablo 16: 1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Yabancı Kökenli Anonim Şirketler

Anonim Ortaklıklar	Kuruluş Tarihi	Sermayesi (1000 TL.)
1) Omniom Şark Sanayii A.Ş.	1920	250
2) Ergani Bakırı T.A.Ş.	1924	3006
3) Bulgar Dağı Madenleri T.A.Ş.	1925	1000
4) Metagom Maden ve Kauçuk T.A.Ş.	1926	30
5) Türk Kömür Madenleri T.A.Ş.	1926	2000
6) Cenubî Anadolu Madenleri T.A.Ş.	1927	600
7) Adapazarı Madenleri İşletmesi T.A.Ş.	1927	200
8) Fethiye Şirekit Madeniyesi	1928	600
9) Manganez T.A.Ş.	1928	750
10) Maadin Sanayi ve Tic. (Masat) T.A.Ş.	1930	50
11) Ittihad-ı Maadin T.A.Ş.	1930	850

Kaynak: ÖKÇİN, G.A., **1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Anonim Şirketlerde Yabancı Sermaye.**

3.1.4. Tasfiyesi

Kuruluş kanununda belirtilen, bünyesinde bulunan kurumlar dışında özel işletmelere uzun süreli kredi vermesi gerekirken, kaynaklarını bünyesinde bulunan fabrikalarını modern hale getirmek için uğraşılmış ve kaynakları bu fabrikalara aktarmıştır.

Sanayi ve Maadin Bankası belli başlı amaçlarını gerçekleştirememiş. Bankacılık faaliyetlerini yapamamıştır. İşletmelerin ana ortağı olmuştur. Yani işletmeleri bir arada tutmuştur. Sanayi şirketi gibi çalışmıştır. Diğer sanayi ve maden kurumlarına kısıtlı imkânlardan kaynaklı yardım edememiştir.

Uzun vadeli kredi imkânı sunamamıştır. İşletmelere eğitim desteği sunamamıştır. İşletmelere teknik konularda destek sağlayamamış. Maden işletmelerine de katkıda bulunamamıştır. Yeni işletmeler kuramamıştır.

Kısacası banka ekonominin temel sektörleri sanayi ve maden sektörlerini geliştirememişti.

Ülkenin yapılanma yıllarında kurulduğundan banka, tecrübesiz ve ülkede eğitimli kimseler çok az derecede bulunmaktaydı.

Banka her ne kadar başarısız olsa da, Türkiye'nin sanayi ve ticaret sektörlerine, ortaklık kurarak bu kuruluşların finansmanına yardımcı olarak, para piyasasının gelişmesinin temeli atılmıştır. (Ertuna, 1982:68)

Devlet sanayileşmeye önem verdiğinden özel kesime kanunla da destek vermiştir.1927 de Teşvik-i Sanayi Kanunu uygulamaya konuldu.

Serbest piyasa koşulunda, özel sektör sanayide ilerleyecekti. (Karluk, 2009:214)

Türkiye'nin kalkınma bankaları, devlet teşvikiyle, devletin kendi varlıklarıyla kurulmuştur. Böylelikle ticaret ve sanayi sektörüne sermaye aktarılmış. Para ve kredi piyasasının gelişmesine katkıda bulunulmuş. Sektörlerle ortaklık kurarak finansman sağlanmış. (Ertuna, 1982:69)

Sanayi ve Maadin Bankası ise 1925 yılında çalışmalarına başladığı görülmektedir. Bu banka aracılığı ile sanayi ve maden üretiminin teşvik edilmesi ve arttırılması planlanmıştır. Banka incelendiğinde; (web[3])

- Öz kaynaklarının yetersiz olduğu göze çarpmaktadır.
- Özel kuruluşlara çok fazla kredi sağlayamamış olması dezavantaj olarak gündeme gelmiştir.
- Daha çok kendi işletmeleri üzerinde faaliyetlerini yoğunlaştırmış olmaktadır.

3.1.5. Bankanın Tasfiyesi Sonrası Kurulan Kurumlar ve Özellikleri

Devlet Sanayi Ofisi, Sanayi Maadin Bankasının kapanmasıyla açılmış olup, devletçilik politikasını uygulamak için ilk adım atılmıştır. Devlet, fabrikaların yapımını hızlandırarak, uygulanacak tasarıların gelişmesine yardımcı olacak yani genel olarak devlet eliyle fabrikaların idaresi sağlanacaktı. Sanayi ve Maadin Bankasının işletmecilik görevini üstlenmiştir.

Sanayi ve Maadin Bankası faaliyetini sonlandırınca Türkiye Sanayi Kredi Bankası (TSKB) kuruldu. Sanayi ve Maadin Bankasının en önemli fonksiyonlarının devamını getirmek amacıyla kuruldu.

Görevleri

1.Sanayiye hammadde sağlamaya yardımcı olmak.

2.Sanayiyle uğraşan kurumlara kredi vermek.

3.Kamu kurumlarında atıl makine ve teçhizatları satın alıp, onarım işlerini yapıp belli bir komisyonla satmaktır. (Özsoylu 2011:46-47)

- ✓ **Sümerbank**

Sanayi ve Maadin Bankasının devamı olan kurumlar Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Bankası başarısız olup, bunların yerine Sümerbank kurulmuştur. Sümerbank, bu kurumların faaliyetlerinde eksik olduğu konuları saptamış. Sanayi alanında gelişmiş personel yetiştirmeye başlamıştır. Eğitimli istihdam yaratabilmek için okullar açmıştır. Sümerbank, ülkede yetişen ürünleri kullanarak, ara mallar elde edecekti.

Sümerbank,03 Haziran 1933 tarih ve 2262 sayılı kanunla kurulacağına karar verildi. Sümerbank, yirmi milyon sermayeyle, devredilen kuruluşların aktifleriyle kalkınma bankası niteliğindeki banka Atatürk tarafından kuruldu.

Sümerbank, 11 Temmuz 1933 'te kuruldu. Sümerbank'ta Türkiye iş Bankası gibi Atatürk'ün fikri doğrultusunda kurulmuştur. Ülke Sovyet Rusya'dan yardım almıştır. Sanayiye ilk atılım yapan banka Sanayi ve Maadin Bankasının devamı niteliğindedir. Ekonomik krizden sonra ülke devletçilik politikası uygulanmaya başlandı ve böylelikle devletçilik politikası doğrultusunda kuruldu. Ülke savaştan çıktıktan sonra ekonomide girişimlerde bulunuldu fakat dünya ekonomik bunalımından etkilenen ülke, ekonomisini canlandırma politikası doğrultusuyla banka kurulmuştur. Böylelikle en önemli sektörlerinden biri olan sanayi sektörünü geliştirmek için ekonomide temeller atıldı.

Devletçilikle ve sanayileşme birbirinden ayrılamaz. Sanayileşmek için bir plana, devletçilik politikasıyla planın uygulanması için banka kuruldu.

- ✓ Devlet sanayiye katkıda bulunmak için I. Beş Yıllık Sanayi Planının 1933 'te devreye sokmuş ancak faaliyete 1934 başlamıştır. Planın üç amacı vardı: Eldeki bütün kaynakların sanayi kesimine aktarılmalıdır. KİT'lerin sayısını artırmak gerekir. Son olarak da öncelikli alanlarda fabrika açmayı hedeflemiştir. (Özsoylu 2011:47)

Devletçilik uygulamaları, ülke 1929'daki ekonomik bunalımdan etkilendiği için hızlandırılıyor. Devlet, devletçilik politikasıyla öncelikli sektörü sanayi olarak seçmiştir.

Devletçilikle Sümerbank dışında 1935 te Etibank ve MTA kurulmuştur. (Kazgan, 2009:71)

Devletçilikle sanayi gelişirken bir yandan da özel sektörü geliştirdi. Devletçiliğin devreye girmesiyle (1930-1939) yılları arasında büyüme hızı oldukça yüksektir. Kalkınma planı uygulanırken Rusya'dan örnekler alınmış ve uygulamaya konulmuştur.

Plan sayesinde gerekli kurumlar kurulmuştur. Bunlar enerji gereksinimi sağlamak için 'Elektrifikasyon ve Enerji Teşkilatı' diğer bir kurum ise Altın ve Petrol Arama ve İşletme İdaresidir.

'Devletçilik kuramı ve uygulaması sanayileşme hareketlerinden bağımsız değildir, ikisi arasında çeşitli etkileşim boyutları vardı. Atatürk'ün devletçiliği kalkınmanın bir parçası olan sanayileşme amacının hizmetindedir. Bir başka deyişle, devletçilik sanayileşme için bir araçtır. Ancak geri kalmış Türkiye'nin iktisadi kurtuluşu söz konusu olduğunda ise, daha önce amaç olan sanayileşme kendiliğinden bir araç halini almış .' (Kalaycı, 2009:164)

Plan doğrultusunda KİT'lerin sayısı arttı ve plan başarılı olduğundan dolayı II. Plan oluşturuldu fakat savaş nedeniyle uygulanamadı.

Bankanın Özellikleri

Sanayinin ilerlemesini sağlamak ve Sanayi ve Maadin Bankasından kalan işletmeleri faaliyetini sürdürmek, işgücü yetersiz olduğundan işgücünü nitelikli hale getirmek için işgücünün eğitimini sağlamak, özel sektöre kamu sektörü destekte bulunarak kredi vermek, bankacılık hizmetlerini yerine getirmek gibi görevleri vardı. Başka görevlerini de sayarsak:

1. Osmanlıdan kalan işletmeleri yönetmek.
2. Yeni kurulan işletmelere her konuda yardım etmek ve kredi vermek
3. Sanayinin gelişimine katkıda bulunmak
4. Kalifiyeli eleman yetiştirmek için elemanları yurt dışına göndermek TBB Sümerbank, kalkınma planlarını ve devletçilik politikalarını uygulamak için

açılmış, sanayiye katkıda bulunmuş ve normal bir banka dışında yeni bir özel sektöre, okul görevi görmüş ve çalışanlarına sosyallik kazandırmaya çalışmıştır. (Berk, 2016:111)

Sümerbank, devletçilik politikasıyla kurulmasına rağmen, halkçılık ve milliyetçilik politikalarına katkıda bulunmuştur.

Halkçılık için halkın gelişmesini sağlamak, mesleki eğitimler verdirmek, gerektiğinde yurt dışına eğitime göndermiştir.

Milliyetçilik politikası için de öncelikle ülke içinde üretilen ham maddeyi, ülke içinde sağlanan mallarla sanayi kolu oluşturmaktı.

Sümerbank Türkiye'nin ekonomisinin temeli atmakla kalmayıp, eğitim sosyal ve kültürel ilerlemesini sağlamıştır.

Kamu iktisadi kuruluş olan banka yani devlet eliyle kurulan basnka 1987 yılında özel banka niteliği kazanmıştır.1999 da TMSF ye devredilirken,2002 de kapanmıştır.

SONUÇ

Cumhuriyetin yapılanma yıllarında millilik çok önemliydi. Öncelikle millileştirmeyle uğraşıldı daha sonra ekonomik hedefler oluşturuldu.

Ülkenin en önemli sektörleri madencilik, sanayicilik, bankacılık, demiryolu ve dış ticaret şirketleri millileştirmeye başlandı ve azınlıkların elinden alındı.

Madencilik riskli sektör olduğu için kısa vadede gelişim gösteremediğinden yabancı sermayeye izin verilmişti. Ekonomi Kongresi yabancı sermaye konusunda katı olmasına rağmen madencilik sektörü istisna olmuştu.

Kongrenin toplanış amacı belli başlı kesimlerin isteklerini dile getirmek, tarım, sanayi, ticaret sektörlerinin sorunlarını çözmek için neler yapılacağını konuşmak ve yabancı sermayeyi ülkemizden uzaklaştırmak ve millileştirmekti.

1923-1933 yılları arasında sanayileşmek, özel sektöre destek vererek sağlanmaya çalışıldı. Gerekli alt yapı özel sektörde sağlanamadığından sanayileşmek için istenilen sonuç elde edilemedi.

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluş yıllarında, ülke ekonomisi çıkmaz bir yol almıştı. Tarımsal verimlilik düşüktü, ticaret yolları kapalı, sanayisi çok düşük seviyede, dışa bağlı bir ülke, ticaretle uğraşanlar gayri Müslümlerden oluşmaktaydı. Yani kısacası Osmanlıdan kalan borçlarla birlikte ekonomi enkaz şeklindeydi.

İktisat Politikaları ve bankaların kurulma çabalarıyla ülke bir nebze de olsa feraha çıkmıştır.

Ekonomide, köklü değişiklik gereklilikti. Ekonomide değişimler yaparken önce sorunları gidermek ve yetersiz olduğu alanlara yönelmekti.

Cumhuriyet az gelişmiş ekonomiye kurulmuştu. Sanayiyi daha iyiye götürebilmek için tarımsal nüfus fazla olduğundan, tarım geliştikçe sanayi gelişecektir. Tarımsal nüfusun fazla olması az gelişmişliğin göstergesidir.

Gelişimi artırmak için önce tarım teşvik edilmelidir. Ülkeyi yönetenler batılaşmadan taraftılar ve batılı devletlerin ekonomilerini rol model aldılar.

Tarımla uğraşanların satın alım gücünü yükseltmek için vergilerini düşürdüler. Batılaşırken, aynı zamanda ulusal girişimci, zengin kesim sayısını arttırılmaya çalışıldı. Tarımın gelişmesi için öncelikle köylerle ilgili yasalar çıkarıldı.

Tarıma dayalı sanayiyi geliştirmek için öncelikle hammaddelerin ithalat edilmemesi gerekliydi. Böylelikle ilk şeker fabrikalarına ayrıcalık tanındı. Şeker fabrikaları kurulması için kanun çıkarıldı. Şeker fabrikalarının kredi ihtiyaçları İş Bankası ve Sanayi ve Maadin Bankası tarafından karşılandı.

Sanayi ve Maadin Bankası başarısız olduğu, kısa zaman faaliyet göstermesi, bulunduğu koşullardan kaynaklıdır. Her ne kadar başarısız olduğu söylense de sanayi alanında kurulan ilk bankadır. Bankanın faaliyetleri boyunca eksikler görülmüş, uygulanan politikalar bulunduğu koşul itibari ile yanlış olduğu anlaşılmış ve mevcut politikanın değişikliğine gidilmiştir.

Plan öncesi dönemde, mevcut yapıyı iyileştirme ve özel sektörü özendirme çabaları gerçekleşti fakat yeni girişimler için çaba gösterilemedi.

Ekonomik Bunalımda, ekonomisi zayıf bir ülke olduğundan daha çok etkilendi. Yapılandırma Döneminde politika değişikliği yapıldı. Yeni ekonomi politikaları oluşturmak ve bu politikaları uygulama birliğini sağlamak ve başarıya götürmek için I. Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulamaya konuldu. Planın uygulanabilmesi için bir bankaya ihtiyaç vardır. Planın İşlevlik kazanması için Sümerbank kuruldu.

Kalkınma planı uygulanması ve Sümerbank kurulması ile yeni sanayi alanlarına yönelim sağlandı. Öyleyse şunu diyebiliriz; Sanayi ve Maadin Bankası özel sektörü özendirme amaçlı kuruldu ve mevcut yapıyı değiştiremedi, tamir etmeye çalıştı. Sümerbank ise sanayide dokuma, sanayi, maden sanayi, selüloz sanayi gibi alanlarda çalışmalar göstermiştir.

Sanayi ve Maadin Bankası liberal politikayla yürütülürken, Sümerbank devletçilik politikasıyla yürütüldü. Sümerbank, Sanayi ve Maadin Bankasının devamı niteliğindedir.

Sanayi ve Maadin Bankası ekonominin enkaz durumundaki haliyle faaliyet göstermeye çalışmış ve eksiklikler nasıl giderileceği açığa çıktı böylelikle Sümerbank'ın kurulma koşullarını yarattı. Banka başarısız olarak nitelendirilse de kalkınma bankacılığın alt yapısını oluşturdu. Özelleştirme çalışmaların ilk girimi

oldu. İki banka farklı politikalar uygulasa da liberal politikalar devlet destekli oldu. Devletçilik uygulanırken korumacı politikalar uygulandı. Ekonomik sistemde karma ekonomi uygulandı. Sektörler rakip olmamış ve birbirlerinin tamamlayıcısı olmuştur. Devletçilik, politikasıyla bankalardaki yabancı sermaye azaldı. Bankacılık sektöründe milli bankaların payı arttı.

Bankacılık faaliyetleri, geçmişten günümüze devam etmekte olan faaliyetlerdir. Zaman içerisinde form değiştirmiş ve faaliyetlerinde devinim yaşamış olsa da her daim ülkelerin yaşantısı içinde yerini almıştır.

Uygulama alanlarına göre çeşitli türlere ayrılan bankacılık aynı zamanda tarihsel süreç olarak da tasnife tabi tutulmaktadır. Cumhuriyet'in ilanından önce bankacılık: Osmanlı Dönemi ve Milli Mücadele Dönemi olarak ayrılmaktadır. Cumhuriyet'in ilanından sonra bankacılık ise;

- Ulusal ekonomiye geçiş dönemi,
- 1923-1929 yılları arasında kurulan bankalar,
- Planlı devletçilik yılları bazında sınıflandırılarak ifade edilmiştir.

Banka 1932 yılında devredilmiş ve kısmen de başarısız olarak kabul edilmiş olmaktadır. Çalışmamızın konusuna ilişkin çok fazla eser bulunmaması nedeniyle konumuz spesifik bir yer teşkil etmektedir. Bu alanda yapılacak çalışmalara kaynaklık edebilmesi amaçlanmaktadır.

KAYNAKÇA

Akgüç, Ö. (1975), *Cumhuriyet Döneminde Bankacılık Alanında Gelişmeler,* Ankara: TBB Yayınları, s.15-25.

Aytekin, H.(2000). *1945-1960 Dönemi Özel Sektör Bankacılığının Yükselişi, Uzman Gözüyle Bankacılık*, Yıl: 7, Sayı: 30, Şubat, 2000.

Aydın, N. (Ed). (2006). *Bankacılık Uygulamaları*, Eskişehir: Anadolu Yayıncılık.

Bakdur, A. (2003). *Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneri*, Ankara: DPT Uzmanlık Tezi, Devlet Planlama Teşkilatı.

Başol, K. (2012). *Türkiye Ekonomisi,* İstanbul: Türkmen Kitabevi, s.61-64.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2001). *Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı*, Ankara.

Berk G. G. (2016). *Sümerbank İşletmelerinde Tasarıma Dair İçerik Analizi: Sümerbank Süreli Yayınları Üzerine Bir Çalışma*, Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Sayı:16, 111-120.

Birdal, M. (2009). *Bir krizin anatomisi: ABD Mortgage Piyasasının Kurumsal Yapısı ve Krizin Dinamikleri*, İstanbul: Kor Kitap Yayınları.

Bozoklu, D. (2003). *Atatürk Döneminde Bankacılık Sistemine ve Gelişimine Genel Bir Bakış,* , Atatürk araştırma merkezi dergisi, Sayı 55, Cilt: XIX, Mart 2003.

Bulut, K. (2015). *Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Finansal Yapısı ve Bu Yapının Müşteri Tercihine Etkisi*, İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Büyükdeniz, A. (2003) *"Ekonomik Bir Geçerlilik Olarak Özel Finans Kurumları"*, İstanbul: Özel Finans Kurumları Birliği Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Dergisi.

Claessens, S., Demırguc, A. ve Huizinga, H., (2001). *"How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets?", Journal of Banking and Finance*, 2001, 25, 897.

Coşkun, M. (2013). *Finansal Aracı Kurumlar*,(9), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Coşkun, Y. (2009). *Küresel Kriz Sürecinde Yatırım Bankaları ile Diğer Finansal Araçlarda Yaşanan Finansal Başarısızlıklar ve Kamusal Müdahaleler*, (7-24) Bankacılar Dergisi.

Crouhy, G. ve M., Aafm (2009) *The Essantial of Risk Management* Training ebook.

Çakar, E. (2000). *Küreselleşme, Kadın Yoksullaşması ve Hazır Giyim Sektöründe Kadın*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Çivi, H. (1985). *Türkiye'de Bankacılık Teori, Uygulama ve Sonuçları,* Ankara: Fon Matbaası, s.101-102.

Çolak, Ö. F. (2002). *Finansal Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Durumu ve Sektörün Yeniden Yapılandırılması, Kriz ve IMF Politikaları*, İstanbul: Alkım Yayınevi.

Demir, Osman. (2000). *2000 Yılı Sonunda Yaşanan Finansal Kriz ve Uygulanan İstikrar Programı Üzerine Düşünceler, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, Sayı: 172, Temmuz, 2000.

Doğan, A. (2011). *Türkiye'de Bankacılık Sektöründe Şube Etkinliği*, Ankara: Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.

Düstur, Cilt 6, 3. Tertip, 2. Baskı, Ankara: Başvekalet Devlet Matbaası,1945, s. 120-121.

Erdoğan, N. (2002). *Dünya ve Türkiye'de Finansal Krizler, (Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Uygulamaları-Kamu Bankaları Deneyimi),* İstanbul: Yaklaşım Yayınları.

Ertuğrul, A. O.(1996). *Türk Bankacılığında Etkinlik: Tarihi Gelişim Kantitatif Analiz*. Ankara: İşletme ve Finans Yayınları.

Ertuna, Ö. (1982). *Finansal Kurumlar*, İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası, s.68-69.

Eskici, M. (2012). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları'nın Müşteri Özellikleri*, Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İsletme Bölümü.

Eyüpgiller, S. (1988). *Banka ve Mali Kuruluşlar*, Ankara: Yargı Kitap ve Yayınevi.

Gudil, O. (2007). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Katılım Bankalarının Getirisi ile Alternatif Yatırım Araçları Getirilerinin Analizi (2004-2006),* T.C. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, s. 13.

Güney, K. (2007). *"Neural Models fort he V-Shaped Conductor-Backed Waveguides",* Microwave and Optical Technology Cetters, 1294.

Güngör, K. (2009). *Bir Finansal Araç olarak Katılım Bankacılığı, Tespitler-Teklifler, Finansal Yenilik ve Açımlarıyla Katılım Bankacılığı*, İstanbul: TKKB Yayını.

Hatipoğlu, O.G. (2012). *Türkiyede Kapanmış Bankalar ve Kapanma Nedenleri,* Ankara, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yükseklisans Tezi, s.130.

İnan, A. (1972). *Devletçilik İlkesi ve T.C.'nin Birinci Sanayi Planı*, Ankara, ss. 43-44.

Kalaycı İ. (2009). Atatürk'ün Kalkınma Modeli (AKM): *Günümüz Sanayisi İçin Kazanımlar*, Maliye Dergisi, Sayı.156,

Karluk S.R. (2009). *Türkiye Ekonomisi Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Yapısal Dönüşüm,* İstanbul: Beta Yayınevi.

Kartal, F.(2010) *"Interest-Free Banking in the World and a Financial Analysis of the Turkey experience",* International Research Journal of Finance and Economics, Issue 93.

Kaya, T. (2002). *Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri: 1997-2000,* BDDK MSPD Çalışma Raporları.

Kayra, C. (2015). *Cumhuriyet Ekonomisinin Öyküsü, 1923-1950 Devletçilik Altın Yılları* İstanbul: Tarihçi Kitabevi, s.49.

Kazgan. G. (2009). *Tanzimat'tan 21.Yüzyıla Türkiye Ekonomisi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 71.

Kepenek, Y. ve YENTÜRK, N. (2005). *Türkiye Ekonomisi*, 18. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2005, s. 21.

Keskin, E. (2008). *50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi (1958-2007).* Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No: 262.

Keyder, N. (2001). *Türkiye'de 2000-2001 Krizleri ve İstikrar Programları, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, Sayı: 183, Haziran.

Kocaimamoğlu, S. (2008). *Bankacılık Ansiklopedisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, No: 208, Faydalı Eserler Dizisi: No: 10, Ankara.

Koraltürk, M. (2007). *Ahmed Hatıraları-Meşrutiyet, Cumhuriyet ve Tek Parti Dönemi, "Gazi Bana Çok Kızmış...*", İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 203.

Korukçu, Ü. (1998). *Bankacılığın Tarihsel Gelişimi*, Ankara: Bankalar Birliği Yayınları.

Kpmg, Bankacılık Sektörel Bakış, (2018), s. 3, https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2018/01/sektorel-bakis-2018-bankacilik.pdf, 10.10.2018.

Kuruç, B. (1988).*"Milli Bankalarca Teşvik Olunacak Şeker Şirketine İştirake ve Avans Verilmesine Dair Kanun Layihası Görüşmeleri"*, Belgelerle Türkiye İktisat Politikası, Ankara: AÜ SBF Yayınları, C. 1, 1988, s. 84.

Morgil, O. (2002). *Büyüme ve Sanayileşme Politikaları*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, s.38-39.

Öcal, T. (1992). *Türk Banka Sistemi, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları*: 59, Emel Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti., Ankara.

Ökçin, G.A. (1997). *1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Anonim Şirketlerde Yabancı Sermaye*, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınevi

Özer, H. (2010). *Osmanlıdan Cumhuriyete Devlet Eliyle Milli Tüccar Oluşturma Politikalarında Bankacılık Sektörünün Yeri: İşbankası Örneği (1924-1930),* İstanbul Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Özince, E. (2007). *Türkiye Bankalar Birliği 50. Olağan Genel Kurul Açılış Konuşması,* İstanbul.

Özkan, H. (2012). *Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları*, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, s. 5.

Özkan, S. ve ERDENER, A. (2000) *"Uluslararası Muhasebe\Finansal Raporlama Standartlarının Finansal Tablolar Analizi Üzerindeki Etkilerine Genel Bakış"*, İstanbul: Mali Çözüm Yayın Organı, 2000, Sayı:97.

Özsoylu, A. F. (2011). *Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişimi*, Adana: Karahan Yayınları. s.55.

Özulucan, A ve Özdemir, F. S. (2010). *Katılım Bankacılığı*, Ankara: Türkmen Kitabevi, s. 5.

Parasız, İ. (2009). *Para, Banka ve Finansal Piyasalar*, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Parasız, İ. (2011). *Türkiye'de ve Dünya'da Bankacılık*, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Parasız, İ. (2014*). Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Polat, A. (2005). *Bankacılıkta Kredi Sistemi ve Müşteri ilişkileri*, Ankara: Afak Matbaası,

Reisoğlu, S. (2007). *Bankacılık Kanunu Şerhi*, Ankara: 1.Baskı Seçkin Yayıncılık

Sağlam, D. (1976). *Türkiye Ekonomisi*, Ankara: Ayyıldız Yayınevi, s. 247.

Sayılgan, Ş. (1999). *Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Finans Dünyası, Sayı: 117, Eylül, 1999.

Stefanos, Y. (1992). *Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye-Dünya Savaşından 1971'e (Çev. Babur Bozucu)*, İstanbul: Belge Yayınları, 6. Baskı, 1992, s. 116.

Somçağ, S. (2007). *Türkiye'nin Ekonomik Krizi Oluşu ve Çıkış Yolları*, İstanbul: 2006 Yayınevi

Şahin, H. (2006). *Türkiye Ekonomisi, (Tarihsel Gelişimi-Bugünkü Durumu),* Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 6. Baskı.

Tekeli, İ. ve İlkin, S. (1997). *Para ve Kredi Sisteminde Bir Aşama Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası*, Ankara: T.C.Merkez Bankası Yayınevi, s. 181.

Tokgöz, E. (2002). *Atatürk Dönemi İktisat Politikaları*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, s.25.

Toprak, M. (1996). *Türk Ekonomisinde Yapısal Dönüşümler 1980-1995*, Ankara: Turhan Yayınevi.

Tural, M. A. (1987). *Atatürk Devrinde İktisadi Yapılaşma ve Celal Bayar (1920-1938),* Ankara: Kitantik Yayınevi s. 58.

Turan, M. (2018). *Madenciliğimizin Tarihsel Gelişimi,* http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/b4e2b9376139fa0_ek.pdf, 15.04.2018.

TÜİK, (2013), http://www.tuik.gov.tr/Start.do;jsessionid=CT2CbtyMdnmc2RnkQcYLGtWfyTszTHdp7XpNQLX9XTQlbk228Fyp!-1703904793, 09.09.2018.

Türkmenoğlu, R.E. (2007). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı*, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Kırıkkale, 2007, s. 12.

Uygur, E. (2001). *2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri Üzerine Değerlendirmeler*, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı: 227, Mart-Nisan, 2001.

Qorchi, M. E. (2005), *"Islamic Finance Gears Up*", Finance and Development, Aralık, 2005, s. 42.

Yaşa, M. (1980), *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi,* İstanbul: Akbank Kültür Yayınları, s.77-82.

Yetiz, F. (2016).*''Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi''*, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2016, 9(2), s. 410.

Yıldırım, O. (2004) *''Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler''*, Dış Ticaret Dergisi, Dış Ticaret Müsteşarlığı, s. 12.

Zerka, M.A. ve Neccar, A.M, (Ed.) (2002). *İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta,* İstanbul: İz Yayınları.

Zarakolu A. (1974). *Cumhuriyetin 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık,* Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, s.23.

Zirekoğlu, N. (2014). *Türk Bankacılık Sektöründe Yaşanan Gelişmelerin Hanehalkı Üzerinde Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.

''Osmanlı'da Para ve Bankacılık'', http://img.eba.gov.tr, 20.02.2018.

https://www.guncelkpssbilgi.com/ataturk-zamaninda-acilan-bankalar/, 27.03.2018.

TCMB, 2002, http://www.tcmb.gov.tr/, 15.09.2018.

TCMB, 2005, http://www.tcmb.gov.tr/, 15.09.2018.

TMSF, 2002, https://www.tmsf.org.tr/, 16.09.2018.

BDDK, 2005, http://www.bddk.org.tr/, 18.09.2018.

BDDK, Sermaye Yeterliliği Oranının Gelişimi, 2018, http://www.bddk.org.tr/, 18.09.2018.

BDDK, Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı, 2018, http://www.bddk.org.tr/, 18.09.2018.

https://www.ekodialog.com

https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2183/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_1960-2015.pdf, 10.10.2018.

"Atatürk Döneminde Bankacılık Sistemine ve Gelişimine Genel Bir Bakış", http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-55/ataturk-doneminde-bankacilik-sistemine-ve-gelisimine-genel-bir-bakis, 11.10.2018.